

UMETNOST

Mesečnik za umetniško kulturo z literarno prilogo „ŽIVA NJIVA“

LETO VI.

4-6

1941-1942
XIX-XX

Našim cenj. naročnikom!

Današnja trojna številka „Umetnosti“ je posvečena predvsem našim impresionistom. Prihodnja številka, ki bo izšla v enakem obsegu, bo posvečena slovenskemu impresionizmu (Ažbe, Petkovšek, Vesel, Kobilca, Grohar, Jakopič, Jama, Sternen, Žmitek). Razpravo o slovenskem impresionizmu bo napisal dr. Rajko Ložar.

Vse naše cenj. naročnike nujno prosimo, da nam nakažejo naročnino, ki znaša celoletno Lir 60.—.

Vse ljubitelje naše likovne umetnosti, ki so prejeli „Umetnost“ na ogled in jo obdržali, pravtako vljudno prosimo za poravnavo naročnine, ker so s tem, da so revijo obdržali, postali naši redni naročniki.

Za „Tiskovni sklad Umetnosti“ so darovali:

- 1500.— Lir Dore Ogrizek, Paris
- 500.— Lir Jelačin Ivan, veletrgovec, Ljubljana
- 400.— Lir Trboveljska premogokopna družba, Ljubljana
- 300.— Lir Kreditni zavod za trgovino in industrijo, Ljubljana
- 200.— Lir Splošno Jugoslov. bančno društvo, Ljubljana
- 100.— Lir Peter Hribar, industrialec, Ljubljana
- 100.— Lir Hipotekarna banka Jugoslovanskih hranilnic, Ljubljana
- 50.— Lir F. Heinrichar, industrialec, Ljubljana
- 50.— Lir Sanatorij „Emona“, Ljubljana
- 40.— Lir Hrvat Jakob, industrialec, Ljubljana.

Vsem darovalcem se zahvaljujemo za blagohotno naklonjenost in prosimo ob tej priliki tudi druge ljubitelje slovenske likovne umetnosti, da po svojih močeh podpirajo revijo s prispevki v njen tiskovni sklad, kar bo omogočilo, da bo ta že redki slovenski mesečnik še nadalje nemoteno izhajal in vršil zlasti v današnjih časih važno kulturno poslanstvo v naši domovini.

Plemeniti darovalci bodo s tem dali dokaz, da podpirajo našo narodno umetnost, v kateri je največje jamstvo za naš obstoj, razvoj in napredek.

Naše cenj. naročnike in prijatelje opozarjamo na oglase, ki so priloženi današnji številki in jih prosimo, da se pri svojih naročilih obračajo predvsem do tvrdk in zavodov, ki oglašujejo v „Umetnosti“.

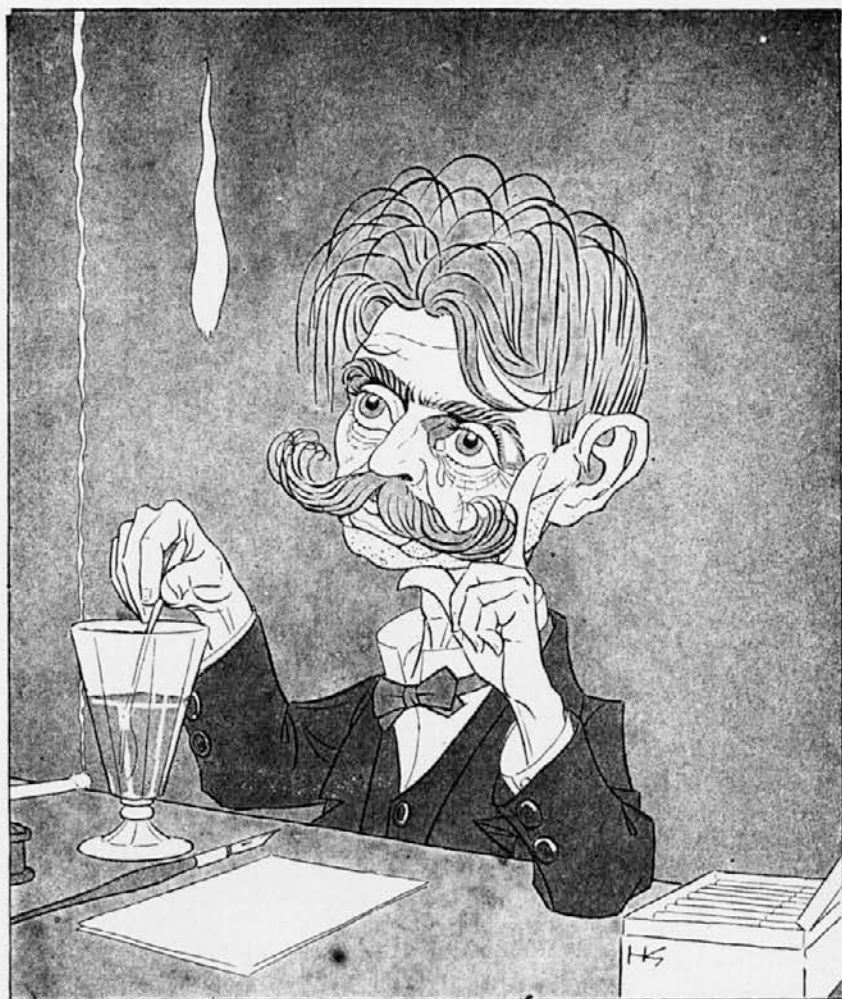
UPRAVA „UMETNOSTI“.

NARODNA TISKARNA

V LJUBLJANI, PUCCINIJEVA 5

IZVRŠUJE RAZLIČNE MO-
DERNE TISKOVINE OKUS-
NO, SOLIDNO IN POCENI

TELEFON ŠT. 31-22 – 31-26
POŠTNI ČEKOVNI RAČUN
V LJUBLJANI ŠTEV. 10.534

Henrik Smrekar — Ivan Cankar — Risba 1917

Henrik Smrekar

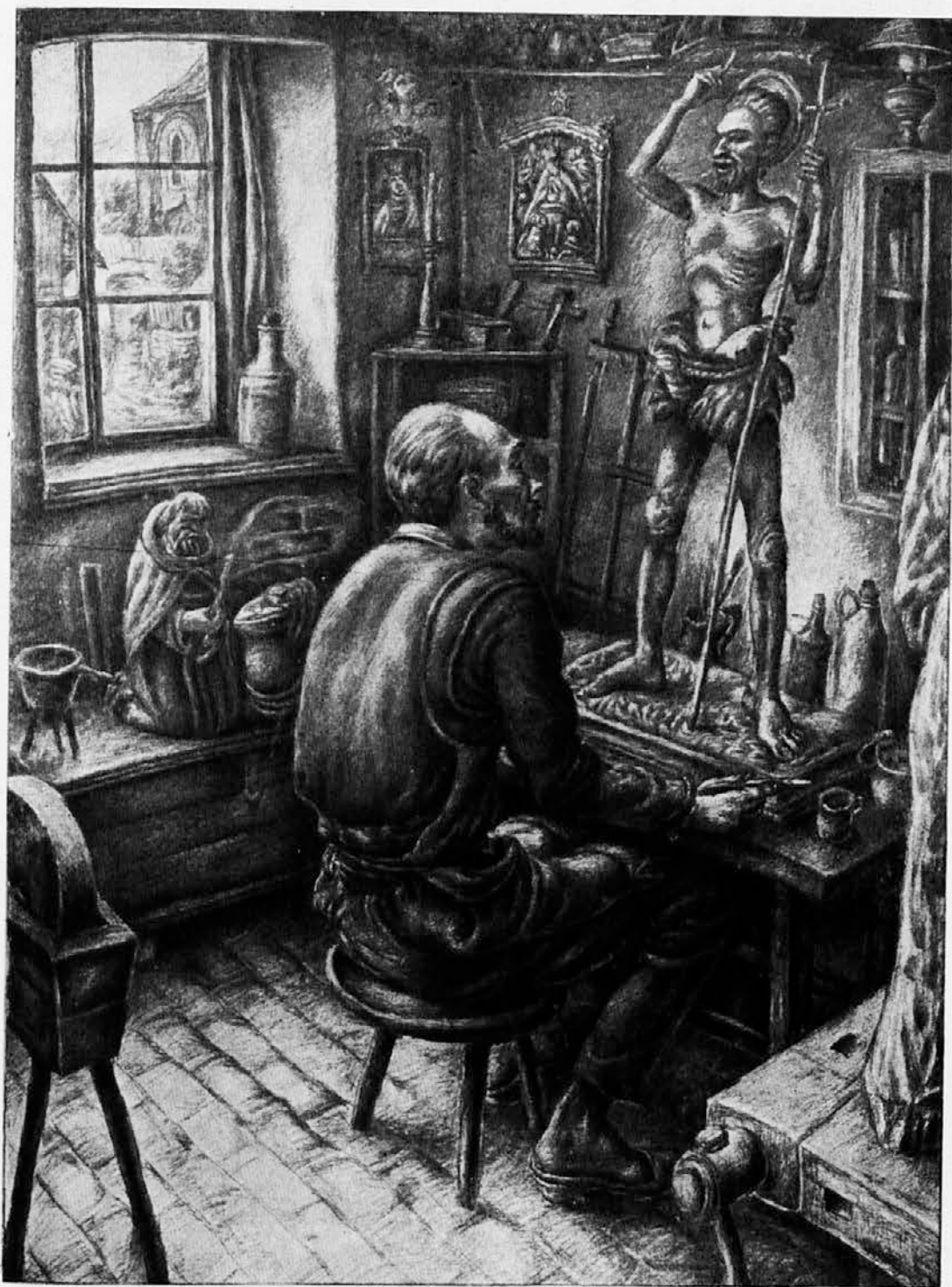
NEKAJ STVARNIH PRIPOMB, POJASNIL IN POPRAVKOV K OBRISU OSEBE IN OSEBNOSTI IVANA CANKARJA

Mnogo rojakov ve o I. Cankarju le to, da je bil velik, prvi slovenski pisatelj, simpatičen, dober človek, in da »ga je rad pil«. Še tik po njegovi smrti so se mnogi ljubljanci najbolj zanimali za število četrtink vina, ki jih je baje ostal dolžan v hotelu Štrukelj in drugje. Nekateri bolj idealni so v svojem zanimanju prodri dosti dalje. Poznam človeka, ki me je ves razburjen vlekkel na svoj dom in mi pokazal iz svoje zbirke pravi,

Gvido Birolla — Ob petelinjem petju — Olje 1940

pristen Cankarjev — klobuk. Pomeril ga je še sam, pa se mu pod klobukom ni nič spremenilo. Cankarjevih knjig ni imel v svoji knjižnici, ker je sploh knjižnica manjkala. Nekdo se je vse naokrog bahal s Cankarjevimi rokopisi, pa niti teh ni prebral. O njem samem pa je vedel mnogo čenč povedati. Premnogi, ki so ga ob tej ali oni priliki osebno spoznali, so se razžaljeni razburjali, da je bil grozno neolikan, neotesan, tako da je včasih svojo slučajno družino surovo napadal, ter pristavljali, da se nekateri le motijo v izmeri njegove umetniške vrednosti. Tistim ljudem pač ni godilo, da jim je Cankar tik pred nos pomolil ostro in bistro ogledalo, v katerem so se videli take kot so v resnici, ne pa, kakršne se kažejo ali za kakršne bi hoteli pred svetom veljati. V tem oziru je bil Cankar pač res brezobziren, saj tudi pisal ni samo za zabavo ali samo zaradi lepote besed — »v areni življenja je stal«. Če pa je v teh ali onih ljudeh le kaj dobrega in lepega zasledil, je bil ž njimi navadno zelo potrpežljiv, in če je koga vzljubil in zaspoštoval, ni meril svoje naklonjenosti s tehtnico natančno po resničnih zaslugah. Včasih je zavzelo to njegovo čustvovanje naravnost groteskne in zelo komične oblike in mere. Odkrito sovražil in ljuto napadal pa je vselej ljudi, ki so še brez srca in duha udajali le surovim, materijelnim užitkom in nečimernostim tega življenja.

Gvido Birolla — Vaški podobar — Risba 1941

Henrik Smrekar — Hribovska podružnica — Risba

Henrik Smrekar — Sveta noč — Risba

O teh zadevah Vam pa danes prav za prav nisem nameraval pripovedovati, nekako zaletelo se mi je, pa naj vseeno ostane napisano tako kot je.

Rajši bi Vam razložil, zakaj je Cankar »pil«, in bom spet, a zdaj hoté zašel preko Cankarja in bom postavil vprašanje, zakaj nekateri umetniki »pijejo«, ter takoj odgovoril na to.

Večina ljudi meče pač vse umetnike v en koš, češ da so vsi pijanci. No, — pa poznamo mnogo, premnogo ljudi, ki dosti pijejo »in popijejo«, pa vseeno niso umetniki in so tudi sicer absolutno neproduktivni, k večjemu bi lahko rekli, da imajo izreden, »ženijski« sečni mehur. So pa ljudje kot v vsem tudi v tem nedosledni: po eni strani grajajo ali pomilujejo umetnike — pijance, po drugi strani pa spet ne privoščijo polne mere priznanja umetniku, če ne pije.

Vrag naj razume svet in ljudi! Umetniki so pač prav tako hudo različni po svojem temperamentu, po nagnjenjih, sposobnostih in navadah kot vsi drugi ljudje. Poznam celo umetnika, ki je nenavaden skopuh in ne pokusi ne vina ne piva ter ne kadi. Umetniki tudi niso nič bolj abnormalni kot drugi normalnejši, vsaj večina njih ne. Poznam nešteto ljudi, ki imajo vsi svoje posebne muhe in šege, pa niso niti malo umetniško navdahnjeni, dosti jih je celo več ali manj ali hudo psihopatičnih, pa tega na njih nihče ali ne opazi ali pa vsaj tega ne razbobna s pavko. Bom koj povedal, zakaj ljudje z zasmehljivim zadoščenjem radi opažajo na umetniku (ali na kakem drugem »prominentu«) vsako mišjo dlako, sami na sebi pa ne, četudi so celi po gorilsko kosmati. Umetnikom (in drugim »prominentom«) je dodeljeno ugledno mesto na lestvici hierarhije prosvetnega vodstva naroda, dasi med branjevci in zlikovci, med mešetarji (z narodnimi svetinjami) nimajo častnega ugleda. To-le je: skrita zavist povprečnikov je vzrok temu, da iščejo primerov in dokazov, s katerimi lahko te »prominent« ponižujejo, smešijo in blatijo. Grki so še svoje bogove grdo zafrkovali, kristjani pa svoje svetnike približujejo zemlji in sebi s tem, da jim dodeljujejo v legendah komične vloge.

Henrik Smrekar — Vaški tepčki — Risba 1910

Zakaj »pijejo« nekateri umetniki, dasi niso že po rojstvu k temu nagnjeni? Eh, spet je treba trdoglavce učiti!.. Velika večina ljudi (tudi tako imenovanih inteligentov) misli, da živi umetnik kot ptič na veji v raju. Poje, žvižga, se sonca veseli, igraje s malo »packa«, — Bog ga pa redi. »E, pa pjevaj brate, kad' ti je Bog dao glas!«, malokdo pa ve, kako prekleto težaško mučno je delo umetnikov, ki resno streme in se uče — do vselej prezgodnje smrti, tudi če bi ućakali nad sto let. Seve — dobe se tudi n. pr. taki, ki so bili prej dženerali in gubernatorji, in taki, ki pridejo z akademije, kjer so se s skromnimi sredstvi sijajno zabavali, kot gotovi veleumetniki, ki lahko tudi z zaprtimi očmi in dremaje delajo in ki ne pazijo na tesarski las natančnosti. Toda malo je tako srečnih. Klimt, največja korifeja med dunajskimi slikarji v časih secasije, mož vseznalec, tako rekoč najpopolnejši umetnik, je včasih begal po ateljeju, glasno tožil in stokal in roke vil, če mu kaj ni šlo gladko izpod prstov. Cankar mi je pravil, da ima navadno po kakem končanem delu sam pred seboj občutek ponižanja in sramu, češ da je slabo ali vsaj ne zadosti točno, dobro in lepo izrazil, kar je hotel ljudem v dušo vliiti. Mnogim umetnikom, vsem velikim mojstrom se je prav tako godilo in se jim še godi. Tista — o nebeški inšpiraciji in o mojsterstvu na mig, — ta je bosa, — to verjamejo pač le nekateri umetnostni historiki. Cl. Monet n. pr. je slikal štiri krajine celo poletje, — tik pred razstavo pa jih je uničil. Itd. itd. O enormni sili visoke napetosti, ki je za resno in visoko umetniško stvarjanje potrebna, malokdo ve, celo nekaterim resnim umetnikom, tudi velikim mojstrom med njimi, ostane to dosmrtna tajnost. Ne zavedajo se te napetosti, — pač pa občutijo reakcijo na to napetost in se je zelo neprijetno zavedajo. Reakcija je huda utrujenost, ki se pri nekaterih, ki nimajo trdnega živčnega sistema, stopnjuje celo do izrazite depresije. Kam naj se dene tak umetnik

Henrik Smrekar — Marjetica in zmaj — Risba

po plodnih urah dela za čas, ki je za delo absolutno neploden? ... Navada je tako med ljudmi: če jim kaj ni prav, če jih kaj tišči in kolje, se zatečejo v gostilne.

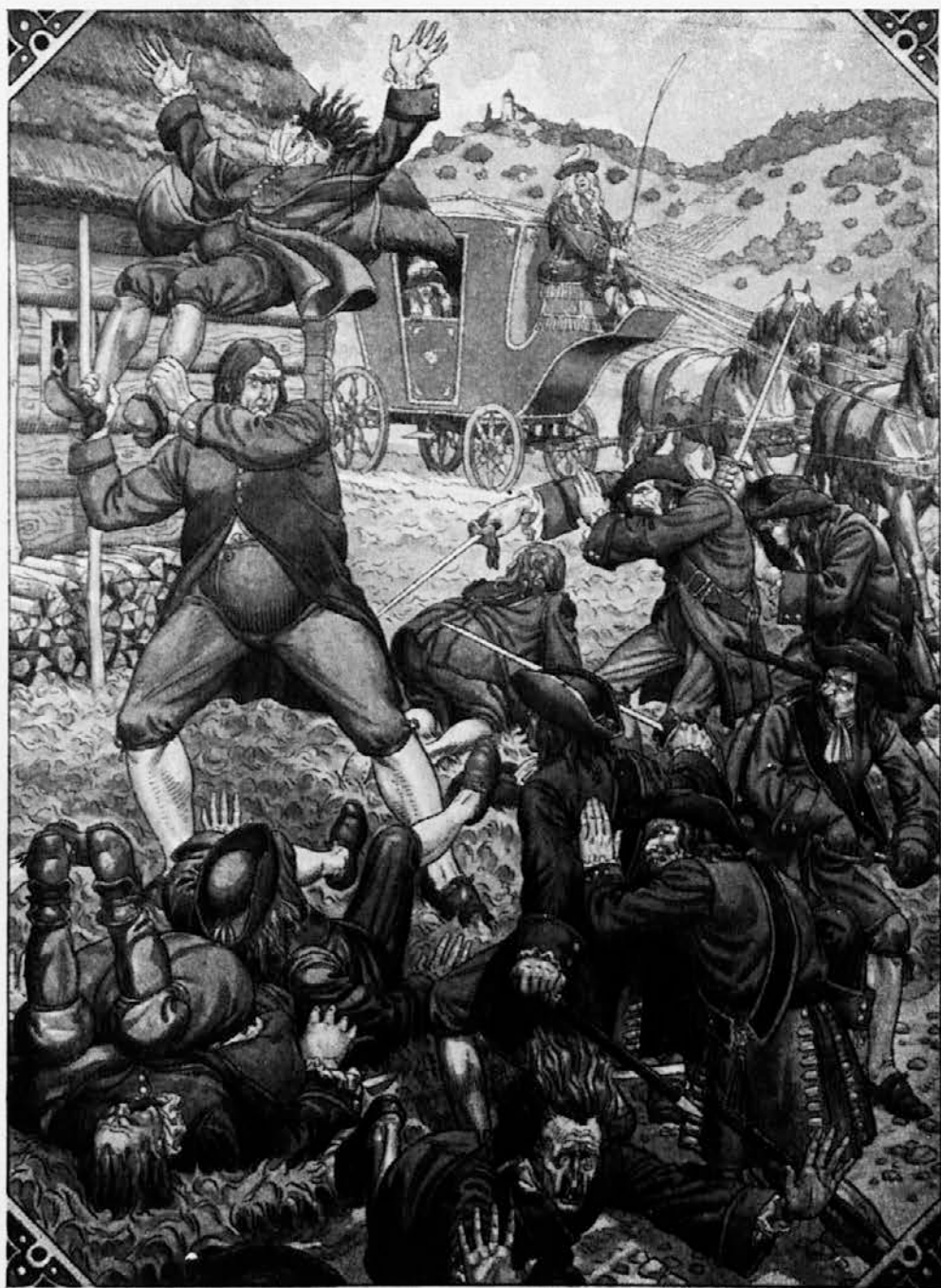
Cankar, ki ni podedoval železnih živcev, je po takratnih šegah mladine svojega časa zahajal v gostilne in tam obsedel — do svoje smrti — tako rekoč. Prištetje še utrujenost po naporih pisanja, (včasih je en sam stavek radi blagoglasja po celo uro obračal in pilil) — prištetje krivične napade in zasramovanja od strani bedakov in falotov, — gmotne skrbi, trajna negotovost obstoja itd., — kaj je čudno, če je mož pil in kadil, ko premnogi brez prave potrebe zgolj iz požrešnosti »žro« in »žro«? Mnogi zlikovci so hoteli Cankarjevo pijančevanje iz navidezne usmiljenosti zlorabljeni kot nekako olajševalno okoliščino za zoper nje zagrešen poboljševalni zločin v njegovih pisanih moralnih pridigah, — češ da je sploh samo v pijanosti pisal. Lahko pa demantiram in prisežem, da v pijanosti ni sploh ničesar napisal, še potrdila o priložnostnem »pumpu« ne, in je v tem stanju včasih prav tako neslane kvasil kot drugi normalni ljudje. Če sploh kaj pijanost pomaga umetniku pri delu, je duševno dete prav gotovo ravno taka potvora, kot mesen otrok, v hudi pijanosti spočet.

Kaj pa Cankarjev svetovni nazor, njegova vera? ... Po vsej sili hočejo nekateri učeni ljudje, da mora imeti vsak »prominent« vse predale v možganih polne in urejene,

Henrik Smrekar — Kmet v risu — Risba 1916

v vseh zadevah in ozirih. Kje neki! Cankar je imel v predalu svetovnega nazora, vere — hud nered in zmedo. Čustvo, srce mu je drugače velelo, drugače razum. Trdnega, do vrha filozofsko izcizeliranega svetovnega nazora ni imel, — katolik, celo lahko prisežem, ni bil. V »Slovincu« je nekoč neki bosanski pisatelj iz Hlapca Jerneja dokazoval, da je bil Cankar zasidran v katoličanstvu. Po čustvu pač, — pa še to bolj z estetskega poprišča, po razumu pa ne. »Hlapec Jernej« se je po logiki in estetiki moral tako obnašati in — kot slovenski hlapec le tako govoriti. Mar naj bi bil naravnost in dobesedno bral poglavja iz Marxovih knjig?? Mati, domovina, Bog, — kriki srca v stiskah in bolečinah, z eno besedo lahko rečem: Cankar je bil agnostik. To je zadnji cilj premnogih glav, ki niso bile najneumnejše na svetu. Videl pa je, da ni pomagano ljudem, če jim lepo in sveto pridigaš, a nič dobrega ne storiš njim in zanje, temveč celo vede in hote le slabo in hudo. To ga je vznemirjalo, to je hotel popraviti. Hranim razglednico iz serije, ki mi jo je pisal iz Sarajeva, ko je bil gost svojega brata in biskupa dr. Sarića. Tista družčina mu je bila neprijetna (— a on se je krepkeje izrazil).

Henrik Smrekar — Martin Krpan (ilustracija) — Risba

Henrik Smrekar — Sanje gospoda Povprečnika — Risba 1914

Še nekaj bi rad »pribil«. Bratranec Izidor je nekje nekoč napisal, da se Ivan toliko več razume na literaturo, čim manj se na druge zadeve, t. j. n. pr. na likovno umetnost. Lahko pa tu ugotovim, da je Ivan Izidorja & Cie (ter naslednike) po čutu, čustvovanju, intuiciji za likovno umetnost daleč in visoko presegal. O, seveda učen pa ni bil tako, tista pa bolj malo! Letnic ni znal skoraj nobenih, tudi trikotov, piramid, horizontal vertikal in dijagonal, zlatega reza ter drugih rekvizitov primitivne abecedarske matematike historikov ni imel v glavi. Tudi tega ni vedel, da je kroglja najpopolnejše telo in da so torej strugarji najpopolnejši umetniki na svetu, tako da so ostali popolnoma odveč, celo Zdenko Kalin. Pač pa je bil (bržkone sijajno) nadarjen za slikarja, pa je le sempatja malo podiletiral. Preveč se je predajal vetrovom, da bi ga bil mogel kdo pripeljati na pot discipliniranega, sistematičnega učenja v risanju in slikanju. Kar pa sem teh poskusov videl, ki so bili vsi zelo boječi in drhtavi, — so razodevali vsi resnično močno čustvo in že dosti bister pogled. Njega samega je bilo te boječnosti zelo sram, jaz pa nisem tako pogosto ž njim občeval, kot bi bil sicer rad, da bi ga

Henrik Smrekar — Sveti Mihael — Rishba

Saša Šantel — Kvartet
Olje

vztrajno priganjal k risanju in ga pri tem »nadziral«. Rožnik mi je bil preveč od rok in nog, prevelik prijatelj gostiln in rednega krokanja tudi nisem bil.

Jaz záse in za ves narod le obžalujem, da je Izidor pokopal literata v sebi prav tako kot mi je srčno žal, da se je dr. I. Tavčar toliko ukvarjal s politično kneftro in s škornji na kveder. —

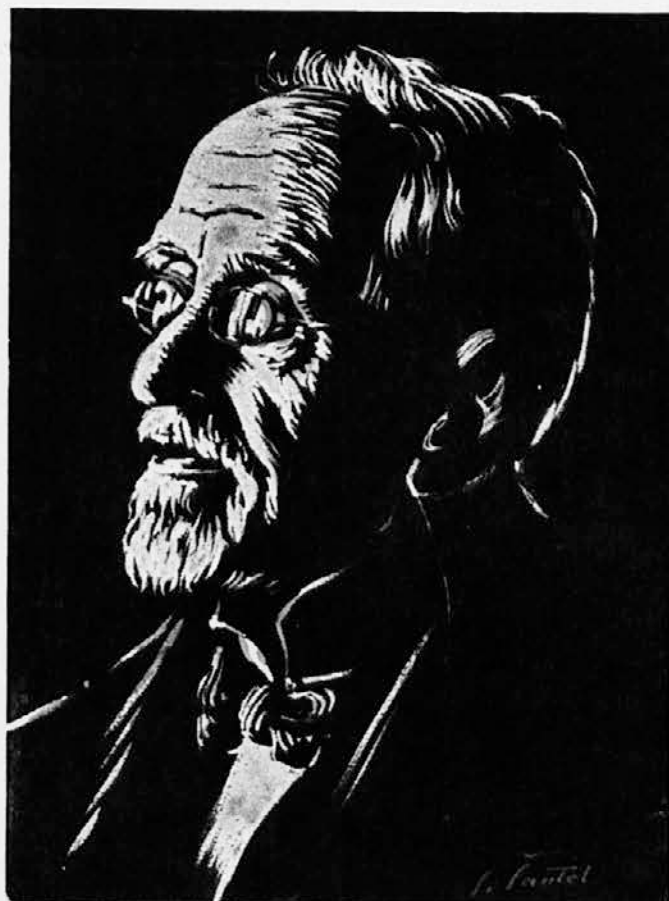
Naj za danes končam! Kar sem tu zmetal na papir, sem storil ex abrupto na željo tovariša Mihe M. Ob posebni priliki, če se še kdaj pokaže na obzorju, kaj več in kaj bolj urejenega, »sistematičnega«.

Saša Šantel

SPOMINI NA DUNAJSKO ŠOLANJE

Nekoliko nerodno mi je pri duši, ko moram napisati, da je preteklo že blizu 40 let od tedaj, ko smo se na Dunaju začeli sestajati dijaki iz raznih umetniških šol, ter se posvetovali o ustanovitvi skupne organizacije. Po raznih posvetovanjih sem in tja smo končno sestavili pravila društva slovenskih in hrvatskih dijakov na dunajskih umetniških šolah, ki smo mu po dolgem iskanju imena dali naziv slovanske boginje pomladi »Vesna«. Pravila smo sestavili v slovenščini in hrvaščini, a prevesti smo jih morali tudi v nemščino, da smo dosegli uradno dovoljenje obstoja.

In tako je prišlo v jeseni 1903 do ustanovnega občnega zbora. Bilo nas je precej. Od Hrvatov smo šteli za svoje člane Baškovića, Hrena, Kerdića, Krizmana, Meštrovića in Muho, od Slovencev imam pa v spominu sledeča imena: Abram Mimi, Ajlež, Berthold (izredni), Birolla, Gaspari, Gaber, Klemenčič Fr., Koželj Maks, Kreševič Jelisava, Kuželički, Novak Zalka, Peruzzi, Rakovec Minka, Rojic Melita (izr.), Sever Ruža, Sever Vilko, Šantel Avgusta (izr.), Šantel Saša in Zolja. Kar je bilo ženskih članov so bile učenke na oddelku za ornamentiko in umetno vezenje (Kunstgewerbeschule). Pozneje se nam je pridružil tudi Smrekar. Bilo nas je torej lepo število, ki se je vrtelo ves čas okoli 20. Družba je bila sicer nekoliko pestra in raznolika, a razumeli smo se izborno in posrečilo se je

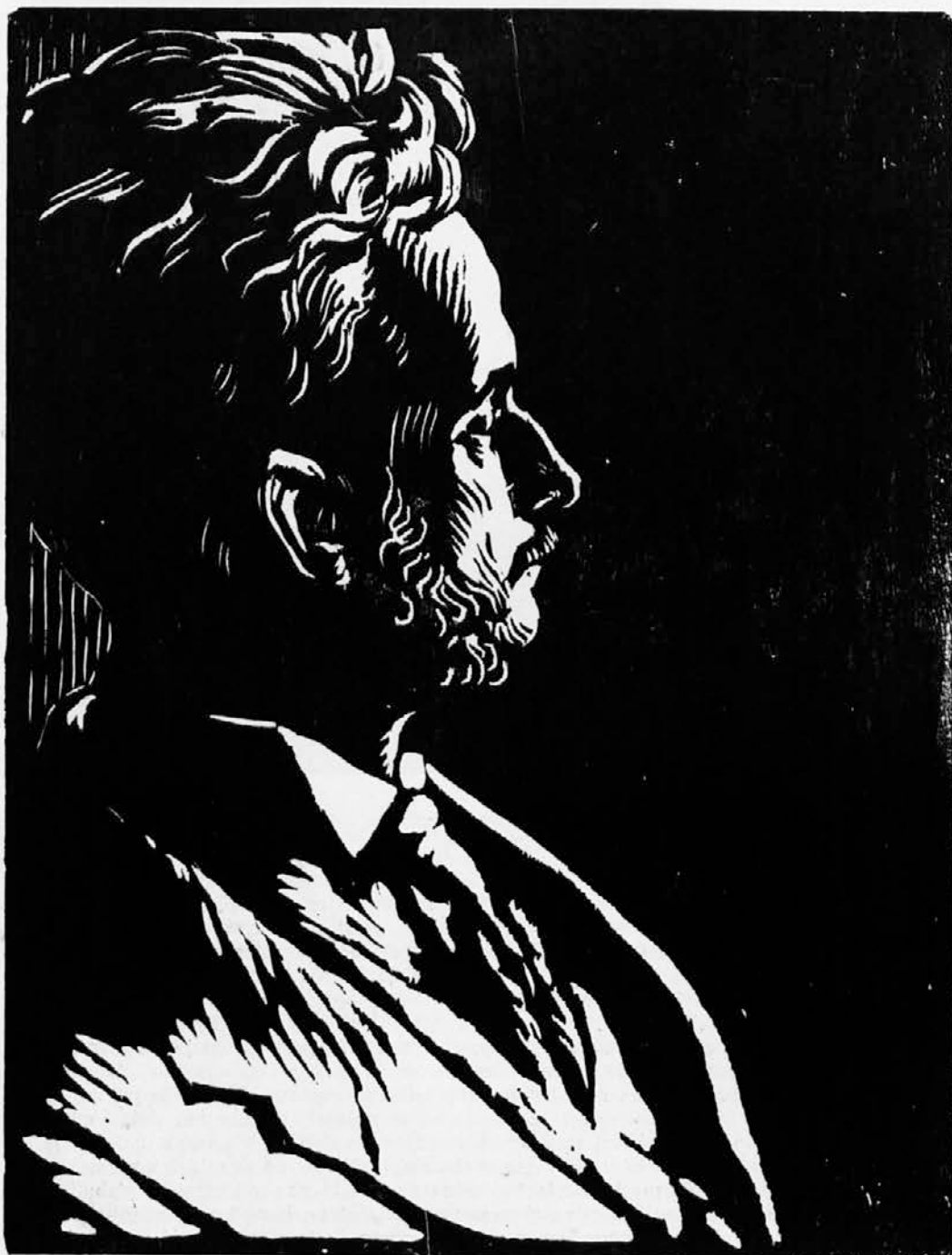

Saša Santel — Skladatelj
A. Foerster — Lesorez 1925

vedno zgladiti nesoglasja, ki so nastala bodisi radi prevročnega temperamenta prijateljev Hrena in Meštrovića, bodisi radi različnega gledanja na umetniške cilje društva.

Sestajali smo se polnoštevilno pri občnih zborih, ki so se vršili kakor v drugih akademskih društvih vsak mesec ter pri odborovih sejah. Občni zbori so bili v kaki gostilniški dvorani v III. ali IV. okraju, odborove seje pa v društvenem lokalju, ki smo si ga najeli v Thongasse 11 (III. okraj) v pritličju. Zelo živahni so bili vsi ti naši sestanki in kipeli smo navdušenja za umetnost in domovino.

Seve število članstva se je kmalu začelo krčiti. Meštrović in Krizman, ki sta bila nekam preveč gosposka za nas, sta polagoma izostala in proti koncu je od hrvatskih članov ostal še edini naš zvesti sodelovalec Kerdić, ki smo ga vsi radi imeli. Slovenci smo bili vztrajnejši. »Gašper« nam je dekoriral odborovo sobico. Narisal je po stenah velike karikature vseh odbornikov. Pohišstvo smo si nabavili na obroke: dolgo mizo, stole in društveno omaro. V tej smo hranili množiče se društvene spise, a tudi druge dragocenosti. Tako smo imeli v njem album slovenskih dijakov na dunajskih umetnostnih šolah, v katerega so še pred obstojem »Vesne« narisali in napisali razni »nadebudnik« svoje duhovite izlive navdušenja za skupno umetniško stvar. Hranili smo nadalje znamenito »Spomen-knjigo« biskupa Strossmayerja, našega častnega člana, ki smo jo bili dobili v dar od vladike samega. Največ prostora so pa zavzele skladovnice razglednic,

Saša Šantel — Veljmir Deželić m! — Lesorez 1920

Saša Santel — Podoba Mateja Hubada — Lesorez 1920

ki smo jih založili. Slovenske razglednice so bile takrat še redkost. Zato je bila naša serija sprejeta po večini z velikim zadovoljstvom. Pošiljali smo jih po vseh krajih domovine in prinesle so naši blagajni toliko dohodkov, da smo lahko krili najpotrebnejše izdatke za lokal in pohištvo. Imel sem pa tudi kot predsednik izvrstne pomagače. Biroilovo tajništvo je bilo vzorno in tudi Sever je vodil blagajno v najlepšem redu.

Naše delo je temeljilo na prepričanju, da je napočila doba, ko se bomo južni Slovani osamosvojili na polju likovne umetnosti. Hoteli smo zato med seboj zbuditi zanimanje za narodno umetnost, ki je takrat cvetela pri Rusih, Poljakih in Čehih. Naš ideal je bil Uprka in pripraviti smo hoteli pot, da bi tudi Slovenci in Hrvatje prišli do spoznanja, da nam samo kopiranje nemških vzorov ne more prinesiti slave. Slovenski narodni ornament, za katerega sta nas navduševala Gaspari in Gaber, nam je bil še neznan. Začeli smo počitniško akcijo za nabiranje narodnih ornamentov in dobro se spominjam, s kakšnim navdušenjem smo gledali kopije vezenin s peč in rut, ki so jih po prvih počitnicah zbrali nekateri člani in članice.

Poleg tega smo prirejali predavanja. Tako nam je med drugim govoril Pavel Grošelj o Haecklovem razodetju lepote, ki jih skriva narava v morskih globinah. Njegovo duhovito predavanje nam je odprlo nov pogled v kraljestvo Lepote. Predaval nam je tudi A. Gaber, a o slovenski ljudski ornamentiki sem predaval v imenu »Vesne« na enem izmed občnih zborov »Slovenije«.

Poleg idejnega programa je imela »Vesna« tudi svoj praktični smoter. Hotela je olajšati članom uveljavljanje v javnosti ter je skrbela za to, da jim je s posredovanjem pri umetniških naročilih pomagala do dela. V ta namen je bil uveden sistem članskih konkurenc, ki so odločale, kdo bo izdelal naročeno delo. Tudi neznatnejša dela so se oddala v izdelovanje po konkurenčnih razpisih. Na opremo knjig smo tudi mislili. Najbolj značilni dogodek v tem poglavju je bila konkurenca za platnice Cankarjeve

Saša Šantel
Lastna podoba — Lesorez

Ivan Vavpotič — Pogled v bodočnost — Risba 1899

Ivan Vavpotič — Bošnjak — Risba 1917

Ivan Vavpotič
Tolažba — Akvarel

»Gospe Judite«. Cankar je prišel takrat v naš lokal ter nam je pripovedoval vsebino tega spisa, na kar smo izdelali osnutke za naslovno stran. Zmagal je Smrekar in tedaj se je začelo njegovo prijateljsko razmerje s pisateljem, ki mu je bil po mišljenju tako soroden. A tudi naše sestanke je Cankar pogostoma obiskoval ter nam bil dobrodošel tovariš.

Mnogokrat smo govorili in sklepali o prireditvi skupne razstave v domovini.

Posebnost »Vesne« so bili njeni občni zbori, ki so bili večinoma zelo živahni. Sklicani so bili po vzoru drugih akad. društev vsak mesec in to večinoma v češki gostilni Richter na Rennwegu (III. okraj). Na teh občnih zborih je sledil oficijelnemu delu zabavni del, katerega smo se seveda najbolj veselili. Na njih smo si utrdili svoje prijateljstvo, ki je večinoma ostalo do danes, čeprav so nas leta razpršila na vse strani. Večkrat smo imeli priliko pozdravljati na teh občnih zborih razen običajnih zastopnikov prijateljskih akad. društev umetnike, ki so se mimogrede mudili na Dunaju ter smo radi poslušali njihove nasvete. Tako se spominjam še zelo živo poseta takrat že slavnega hrvatskega slikarja Mirka Račkega, ki je priredil u Hagenbundu kolektivno umetnostno razstavo s svojimi fantastičnimi ilustracijami iz Dantejevega »Pekla«. Rački je bil zelo temperamenten govornik in je na našem občnem zboru govoril o ciljeh slovenske umetnosti skoraj dve uri.

Kot gosta smo pozdravili tudi Pjotra Žmitka, ki je bil na Dunaju menda o priliki razstave kluba »Save«. (Spominjam se, da smo to razstavo gledali z velikim respektom in občudovanjem, čeprav se nismo strinjali z vsem, kar smo na njej videli. Zelo vnet

zagovornik »Savanov« je pa bil Ante Gaber, ki je bil že v Škofji Loki drugoval Jakopiču, Groharju, Jami in Sternenu ter postal zato propagator pleinairizma. Vendar ta struja ni vplivala na nobenega »Vesnana«, ker se je pač umetniško gibanje na Dunaju, kakor smo ga spoznavali v razstavah »Secesije« in »Hagenbunda« znatno razlikovalo od monakovskega.) Žmitkova prisotnost na »Vesninem« občnem zboru je prinesla posebno zabavo, kajti možakar se je produciral s kolomejko ter se je izkazal kot izvrsten pevec-tenorist. Zbral je svoje omizje pevcev, ki je pelo slovenske narodne pesmi, drugo za drugo. Sosedno omizje mu je odgovarjalo z drugimi napevi in tako je šlo v veseli tekmi naprej do pozne noči. Pravili so, da smo tisti večer slišali do 100 različnih pesmi, kar bo seveda nekoliko pretirano, a je dovolj značilno za naše takratno razpoloženje.

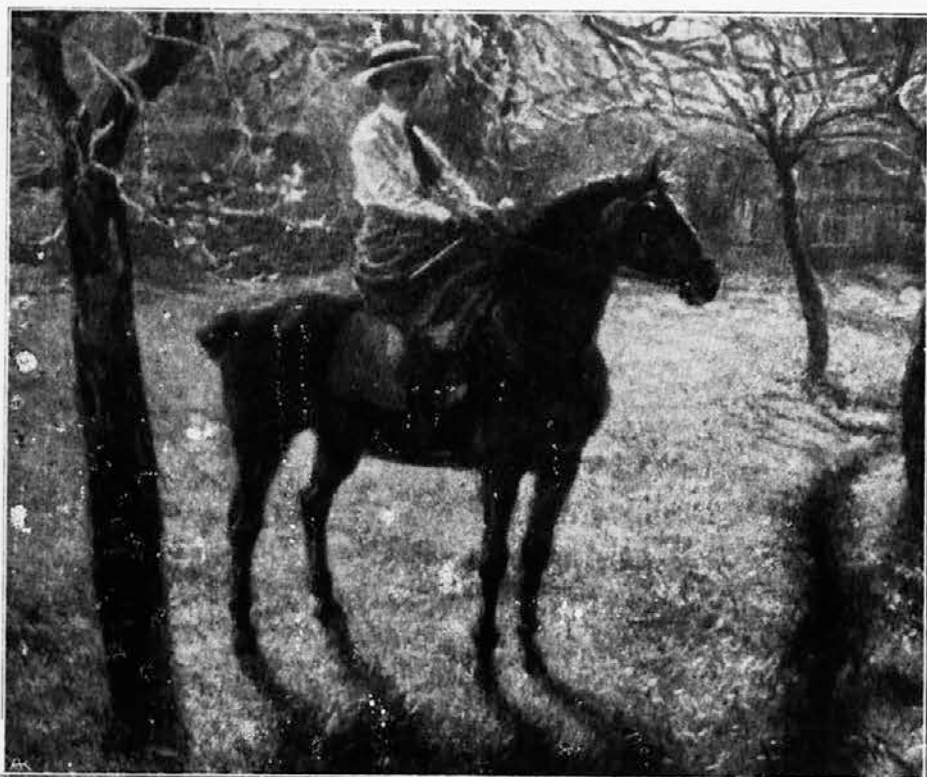
Društvo »Vesna« se ni moglo že radi prilik, v katerih je nastalo, razviti v organizacijo, ki bi zapustila v slovenski umetnosti tako vidne sledove, kakor »Sava«. Bilo je zato tudi prekratkega življenja in njeni člani so se razkropili prej, nego so se mogli razviti v dovršene umetnike. Navzlic temu kratkemu obstoju je vendar umetniško pojmovanje njenih vodilnih članov ostalo zanje živ program, ki se odraža na vsem njihovem poznejšem delovanju. Kakor smo danes vajeni gledati na likovno umetnost bi rekel da je bila edina napaka »Vesnanov«, da so se hoteli emancipirati od vodečih umetnostnih struj takratnega in poznejšega časa in da niso znali izrabiti modne konjunkturo, ki je včasih zelo rentabilna. Tako vidimo pri vsaki priliki, da je poklicnim zapisovalcem naše umetnostne povestnice nerodno najti pravi predalček za »Vesnane«.

Vkljub temu je opravila »Vesna« svojo nalogo in objektivni zgodovinar novejšje slovenske umetnosti ne bo smel iti mimo nje.

V dopolnilo avtorjevega članka objavljamo reprodukcije del še nekaterih umetnikov, ki sicer niso bili člani »Vesne«, a jih slov. umetnostna zgodovina uvišča v isti umetniški rod — poimpressionistov: slikarji France Podrekar, Miha Kambič, Viktor Cotič, † Franjo Sterle, † Franjo Kopač, Anica Zupanec-Sodnik, kiparja Ivan Povirek in Ivan Sajovic ter France Ropret. (Op. uredn.)

Ivan Vavpotič — Deklica — Olje 1941

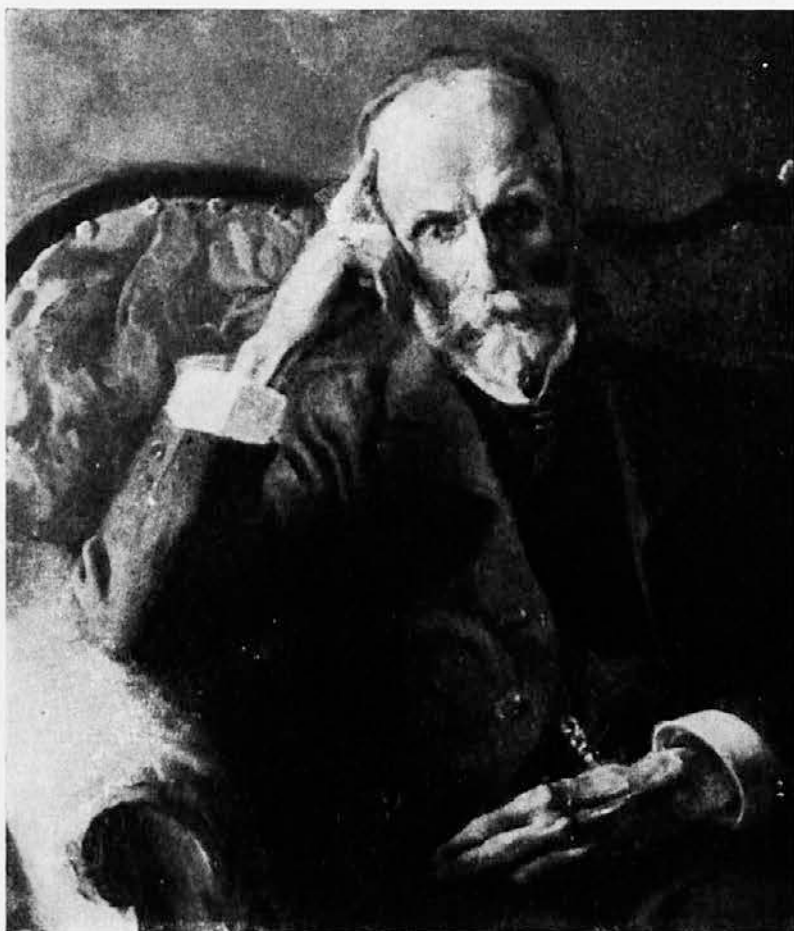
Ivan Vavpotič — Jahalka — Olje 1916

Maksim Gaspari

S CANKARJEM NA BLEDU

V lepem, zgodnjem jutru meseca maja 1908 sem prišel v kavarno Union, da bi prebral časopise. Poleg nekaterih znancev in kolegov, je tedaj zahajal tja tudi Ivan Cankar, s katerim sva bila dobra prijatelja, dasi me je rad zafrkaval. Ko sva popila črno kavo, je postal razigrano nemiren. »Veš kaj,« je pripomnil, »jaz se peljem na Bled, pojdi z menoj.« Zame je bilo to prijetno vabilo, toda zdelo se mi je nedosežno, ker sem imel »kačo v žepu.« »Kaj bi tisto,« je dejal, »saj imam jaz denar, dobil sem honorar pri Schwentnerju.« »Koliko imaš?« Odprl je listnico, tako okrog sto kron sem videl in to je bilo za tiste čase precej. »Tebi ni treba nobenega denarja,« je dejal, »vse stroške bom nosil jaz, pojdeva pa takoj s prvim vlakom.« Pa sem pomislil: »Tako? Saj nisem za to napravljen, ko bi vsaj imel svež ovratnik.« »Pojdi si ga kupit in še kaj, tu imaš tri krone.« Ubogal sem ga in storil tako, kajti na Bled me ni vlekla samo lepota »kinča nebeškega«, temveč še posebno romantika »prej neznanih srčnih ran«. No, tam sem si bil izbral prvega dekleta. Saj je bilo to Cankarju znano in zato me je vabil, ker se je tudi sam rad sukval okrog štemanih Gorenjk.

Odšla sva na postajo in se odpeljala. Na ljubljanskem polju proti Št. Vidu se je odprl svet. Sonce je budilo njive in dobrave ob Savi iz sanj pomladne noči. Dalje nad Gamejlni čez Skaručno so žarele v pritajeni rožno-vijoličasti kopreni Kamniške planine. Ko sva se peljala skozi Vižmarje, je postal Cankar zopet hudomušen. Najprej me je

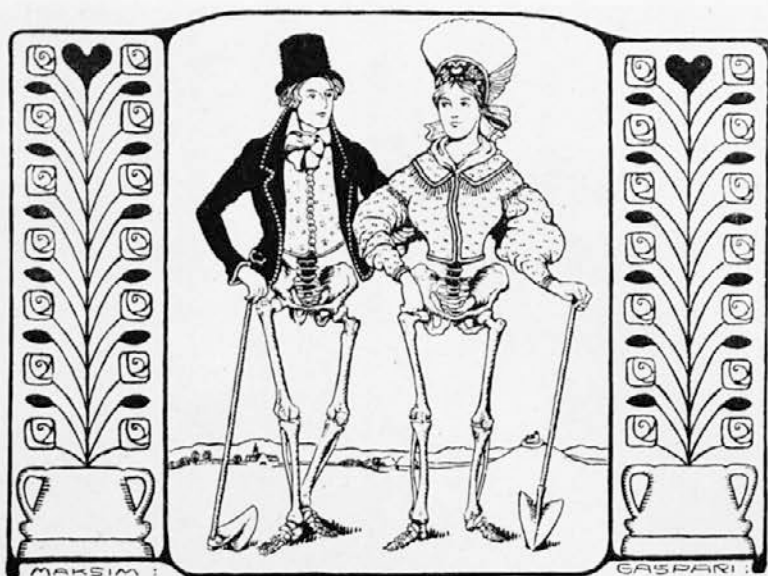

Ivan Vavpotič — Podoba skladatelja Gerbiča — Olje

ozmerjal, zakaj ne slikam pokrajin in tihožitij, potem me je pa vprašal, ali vem, od izvira ime Vižmarje. Tega kajpada nisem vedel, saj nisem etimolog, zato mi je on razložil takole: »Ko so v davnih dneh romali Slovenci na Šmarno goro, so koj za Št. Vidom vzklikali: »Viš Marijo!« in tako je nastalo ime tega sela. Smejal se je sam bolj kot jaz. Na vožnji čez polje proti Škofji Loki sva zapela fisto:

»Ena ptička mi poje, pa sam ne vem kjé,
tam gor nad ljubljanco, na Sorškem poljé.«

No, potem sva se bližala Kranju in moj sopotnik se je zmisлил novo: »Gašper, veš kaj, dajva v Kranju vožnjo prekiniti in obiščiva Smrekarja; zvečer se pa peljeva naprej.« »Velja, saj imava čas, bomo skupaj »kakšno rekli«. Tako se je zgodilo: Smrekar je bil najinega nenadnega obiska zelo vesel. Vsidrali smo se v gostilni na Bekselnu in nato še marsikje. Do večera smo veseljačili. V okajenem razpoloženju smo zamudili večerni vlak in prečuli noč. Dopoldne sva se peljala s Cankarjem naprej do najinega cilja. Izstopila sva v Lescah, kjer sva se vsedla v imenitno kočijo in brž sva prispela na Bled.

Maksim Gaspari — Življenje in smrt — Risba

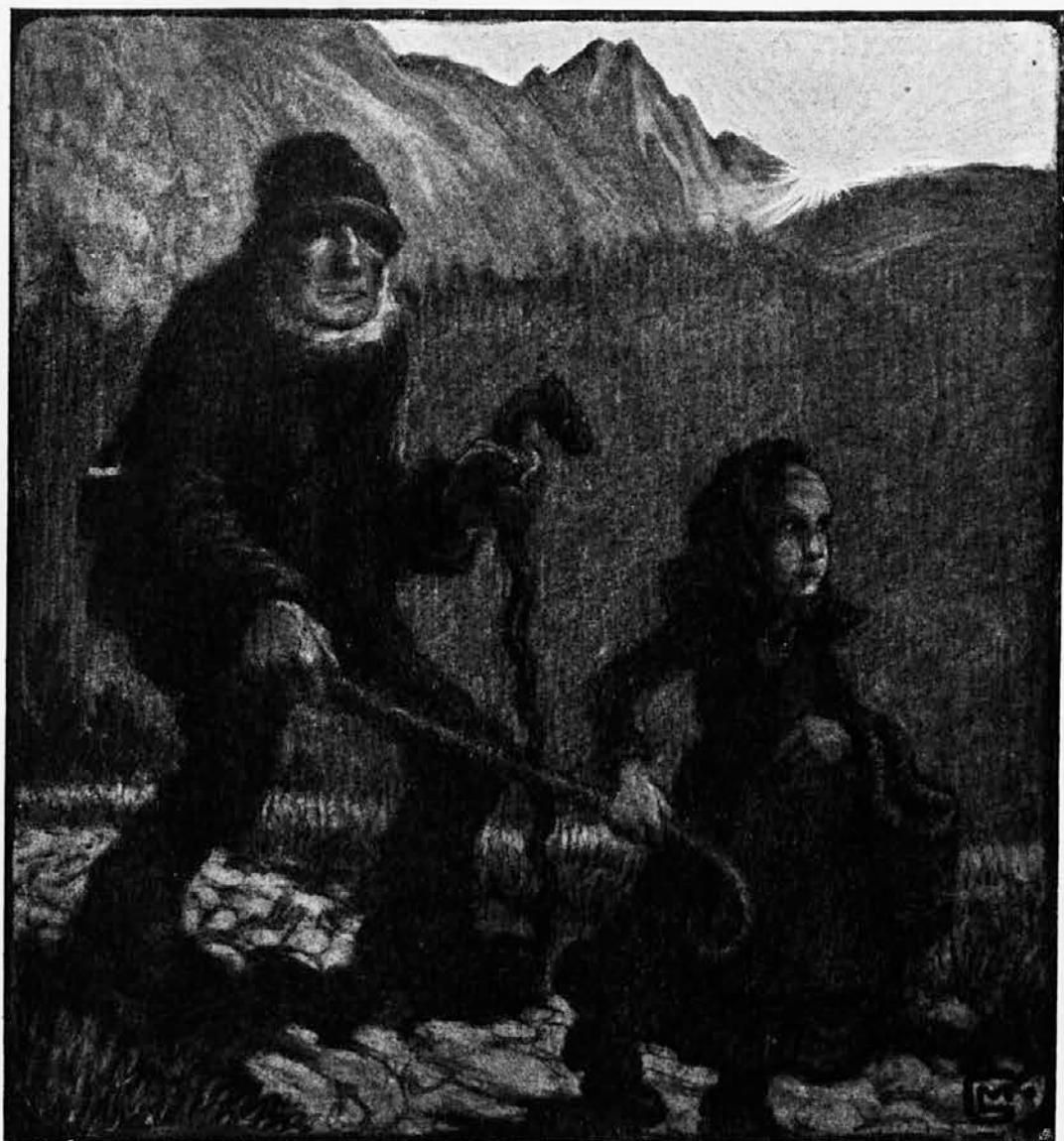
Milotožno je pozvanjalo na Otoku in v čudovitem blesku je sijalo jezersko zrcalo v okvirju zelenih bregov. »Kje pa ustavim?« je pobaral redkobesedni izvošček. »V gostilni pri Sekovaniču, seveda, kje pa drugod,« mu je Cankar oblastno odvrnil.

Tam sva kosila in se dobro okrepčala. Popoldne sva šla malo po svojih potih. Cankar je imel neke zasebne obiske — baje pri Lovcu in Petranu — tudi jaz sem imel sestanek. Šele proti večeru sva se zopet sešla pri neki ugledni blejski družini, kjer so oba gostoljubno sprejeli in še dokaj potrpežljivo prenašali najine bohemske šege. Meni je bilo največ na tem, da bi se postavljaj pred svojo punco, ki je bila v družbi. Cankar je pa brž opazil mojo nečimernost in mi jo z duhovitim sarkazmom uničeval. Sadistično je podiral moje ozarjene ljubezenske gradove. »Sploh ne razumem,« je dejal moji punc, »kako moreš imeti takega ljubljanskega škrica za fanta, pa še malar je povrh!«

Tako in podobno smo se zabavali za vilo na vrtu. Med temnim drevjem so lesketale svetle lise jezerskega srebra in večer se je bližal od bohinjskih planin. Tedaj je Cankar povabil vso družbo z vrta v gostilno pri Kapsu, kjer se je veselje nadaljevalo. Mladosti, ljubezni in denarja vsega je bilo dovolj. Pozno ponoči sva spremila dekleta domov, midva sva pa lepo noč prečula v romantičnem razpoloženju, kot sva vedela in znala. Že proti jutru je bilo slišati ob jezeru oddaljeno pesem:

»Sem mislil snoči v vas iti,
je b'la meglica v jezeri...«

Zjutraj sva bila spet pri Sekovaniču prva gosta. Cankar je naročil imeniten angleški zajtrk, nato pa sva se z brinjevcem in vinom na novo pokrepčala. Kar na mizi sva zadremala poleg polnega litra in se okrog desetih dopoldne prebudila v prijetnem mačkovem nastrojenju: »Ivan, ali greva danes v Ljubljano?« sem ga vprašal. »Kaj še, dokler imava denar, bova tukaj! Ampak veš, jaz imam sedaj važno pot in takoj grem.« »Kam?« »Naravnost v farovž k blejskemu župniku, kjer bom plačal za mašo, da bi šla pri Petranu kelnarca stran.« »Kaj?« se začudim, »napodil te bo, ker se norčuješ iz takih sfvari.« »Pa naj mel Jaz hočem, da se maša bere, pa amen.« Žalostno se je ozrl

Maksim Gaspari — Slepec — Akvarel 1905

v zrcalo nad mizo in vzdihnil: »Kako pa zgledam?« »Slabo in ves si skuštran.« Segei je v lase in se z razprostrtimi prsti za silo počesal: »Pozdravljen! Počakaj me tu, bom kmalu nazaj!« Gledal sem za njim, dokler ni izginil med hišami proti farni cerkvi.

Dolgo se ni vrnil. Šele okrog poldneva jo štemano primaha in pove, da je stvar urejena. »No, kako je pa bilo?« ga vprašam. »Čisto enostavno: pridem v farovž, potrkam pri gospodu župniku, vstopim in pozdravim. »Bog daj! Kaj pa želite?« vpraša gospod župnik. »Jaz sem Ivan Cankar, pisatelj iz Ljubljane. Tukaj dam za eno mašo,

Maksim Gaspari — Sveti trije kralji
Akwarel

ki naj se bere na Otoku, da bi šla pri Petranu kelnarca stran. — Plačam pet kron, naj bo nekaj še za vbogajme.« Gospod župnik se je smejal in pripomnil: »Dobro, zgodilo se bo po Vaši želji.«

Se nekaj časa sva se veselo ciganila na Bledu. Ko pa je moj znameniti gostitelj potrošil do malega ves honorar, nama je postalo zoperno in »prstjeno«. Plačala sva in se odpeljala v Ljubljano.

Franjo Šijanec

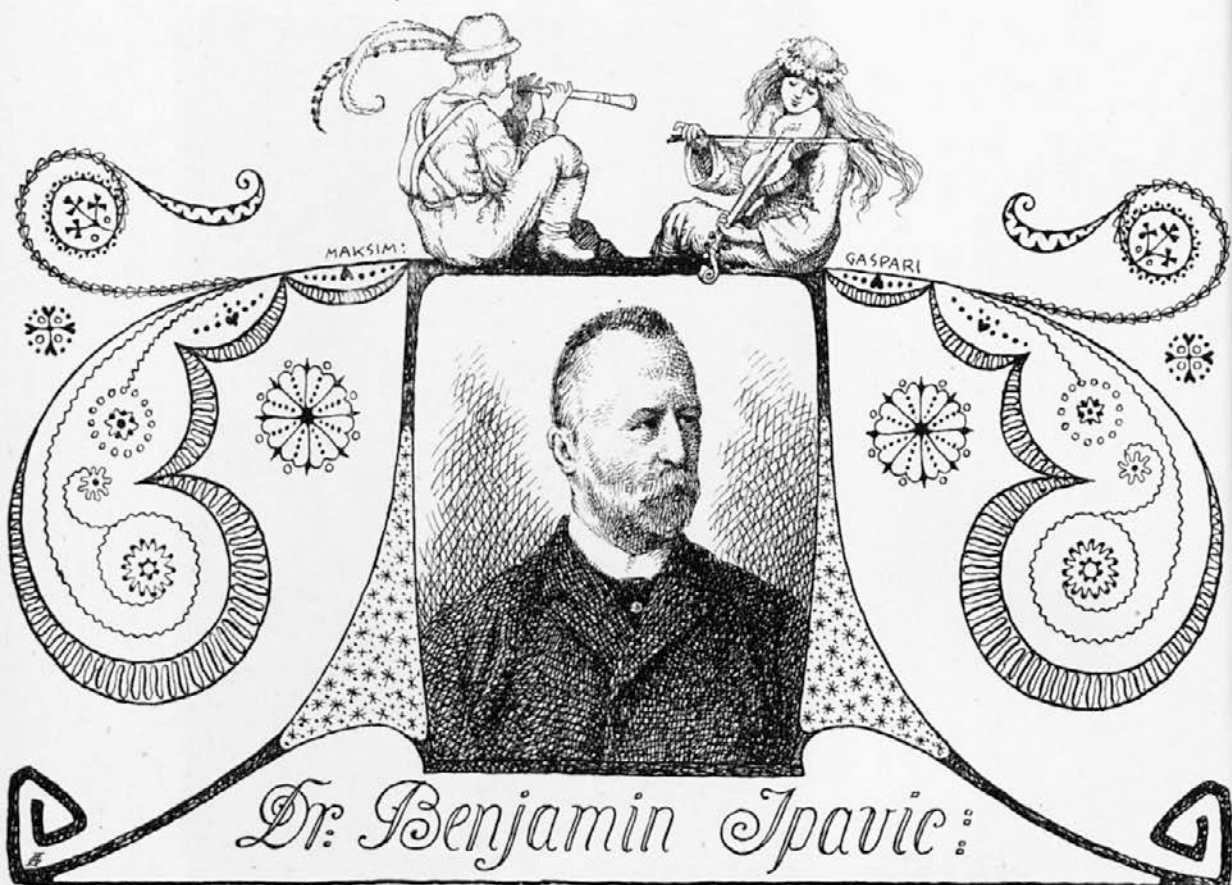
PREGLED ZGODOVINE SLOVENSKE LIKOVNE UMETNOSTI

V baročni dobi se imena znanih umetnikov, ki prihajajo k nam iz nemških alpskih dežel, iz Nizozemske in iz Italije, izredno pomnožijo in tudi število domačih slikarjev, kiparjev in stavbenikov narašča vedno bolj. Naloge in potrebe likovne umetnosti se razširijo v najrazličnejših delokrogih, v tok ljudske umetnosti pa pronicajo neprestano baročne dekorativne forme. 17. stol. je na svojih početkih še prav tako neustaljeno, kakor je bila doba renesanse in reformacije. Le po-

Maksim Gaspari
Marinka in škrateljčki
Risba

lagoma se s pomočjo bližnjih umetnostnih središč v Gradcu in Benetkah uveljavijo oblike novega italijanskega okusa, ki pripravljajo pot lastni domači produkciji. V istem smislu delujejo številni inozemski umetniki, ki služijo često domačim za vzor in tako posredujejo med kulturnimi centri in lokalnimi krogi umetnostne province. Ljubljana sama postaja bolj in bolj uvaževano torišče baročnih umetnostnih in znanstvenih stremljenj. Že za škofa Tomaža Hrena se pritegnejo nove umetniške sile, ki delujejo v duhu protireformacijskega programa, dasi še na tradicionalnih podlagah maniristične zaostalosti. Velika Valvazorjeva osebnost († 1693) je znala pritegniti v 2. pol 17. stol. pomemben krog ilustratorjev, ki si uredijo na gradu Vagenšperk svojo grafično delavnico. Leta 1677 so bila v Ljubljani potrjena prva znana pravila bratovščine, imenovane konfraterniteta slikarjev in kiparjev. Ustanovitev prve slovenske znanstvene organizacije Akademije operatorum 1693. je podprla kulturna stremljenja baroka in jim dala najuglednejši okvir družbene reprezentance. Organizacijo katoliškega verstva in vrhovno nadzorstvo

Maksim Gaspari — Ilustracija

v kulturnih in političnih vprašanjih pa si pridrži jezuitski red, ki si je l. 1596 v Ljubljani osnoval svoj kolegij in ustanovil višjo latinsko šolo. Ni bilo javnega področja, ki ga ne bi obvladali jezuiti. Šele v prosvitljenstvu 2. pol. 18. stol. preneha biti klerik odločujoči činitelj naše javnosti. Kakor je bilo 16. stoletje doba prevratnega značaja, tako tudi 18. stoletje. Vendar je prav to stoletje v slovenskem zatišju rodilo še pred dobo narodnega preporoda največje slovenske baročne umetnike Mencingerja, Berganta in Jelovška. Quaglio, Kremser-Schmidt in Robba ustvarjajo na slovenskih tleh sicer kot tujci, ali njihovo delo je vzraslo z' viški slovenske baročne umetnosti v nerazdružljivo celoto, kl pomeni najodličnejšo epoko naše umetnostne preteklosti obče.

Arhitektura. Čim so bili verski boji končani in čim je nevarnost turških vpadov minila, se je tudi stavbarstvo razživelo v intenzivnejši delavnosti. Še v

Maksim Gaspari — Slovo
Akwarel

Hrenovi dobi in kasneje nastajajo sicer svodi, ki se poslužujejo dekorativnega gotskega rebrovja (na pr. Stari trg pri Ložu, 1648, Sv. Križ pri Jesenicah, 1683). Kakor pa zamira v prehodnih desetletjih 17. stol. na eni strani tradicionalni slog izrazito severne smeri, tako narašča na drugi vedno jačje vpliv italijanske baročne umetnosti. To prenavljanje in preusmerjanje se vrši na vseh področjih likovne umetnosti postopoma, vodilno vlogo pa prevzamejo zlasti v uvajanju nove arhitekture jezuiti. Bivša jezuitska cerkev sv. Jakoba in frančiškanska cerkev v Ljubljani pomenita zelo zgodnjo realizacijo italijanskih vzorov na domačih tleh. Cela vrsta italijanskih stavbenih mojstrov, polirjev, dekoraterjev in obrtnikov vseh strok se naseli stalno ali začasno med nami. Nova smer je ustvarila okoli srede 17. stol. tudi nov tip podeželske cerkvene stavbe. Glavni prostor ima centralen osmerokoten tloris in je s kupolo prekrit. Prezbitarij je podoben, le manjši prostor (na pr. Straža na Dolenjskem, Nova Štifta pri Ribnici). Tip podolgovate ladje z okroglo obokanim stropom se je že izoblikoval v renesančni dobi, a se šele sedaj bolj splošno uporablja. Kakor Ljubljana, tako

Maksim Gaspari — Slovenske narodne noše — Olje 1941

izgublajo tudi ostali kraji svoje gotske stavbe, ki jih nadomeščajo nove monumentalne zgradbe.

Glavne prezidave na naših cerkvah se vrše začetkom 17. stoletja. Ljubljansko stolnico je po A. Pozzovih načrtih (1700) zgradil Gregor Maček, ki smo ga že omenili pri prezidavi današnjega rotovža. Podobno dvoransko cerkev, ki je naglo našla svojo pot tudi na deželo samo (na pr. Kamnik), so sezidali v Ljubljani pri uršulinkah. Na fasado s stopnicami in stebrovjem preračunan pogled je zlasti pri palladijski uršulinski cerkvi zadobil najučinkovitejšo rešitev. V istem smislu deluje visoko stopnišče s tipično Vignolovo fasado pri ljubljanski frančiškanski cerkvi. Tako v cerkveni ladji kakor na zunanjščini stavbe nabreknejo baročni arhitekturni členi: stebri, pilastri in grede se pomnožijo in lomijo v nemirnih in slikovitih črtah. Dinamično razgibani kontrasti naj stopnjujejo vtis slikovitosti, perspektivno bogastvo naj vzbuja rafinirane optično komplicirane učinke in estetsko profinjeno senzualno občutje. Enaka stremljenja so merodajna v kiparstvu in posebej še v slikarstvu, ki je glavna in osrednja umetnostna panoga baročne kulture. Poleg že imenovanih stavb je treba še iz velike množine del omeniti nekaj najznačilnejših primerov

Maksim Gaspari — Podoba Ivana Cankarja — Risba 1918

baročne arhitekture. Med najlepše baročne fasade štejemo razgibano in štukirano pročelje minoritske cerkve v Ptujju (konec 17. stol.). Polni zreli barok krasi tudi reflektorij ptujskih minoritov. V Ljubljani predstavlja cerkev viteškega reda v Križankah po načrtu Dom. Rossija centralno stavbo s kupolo. Daleč na okrog znane so postale cerkve v Velesovem, v Gornjem

Rodi se dan nad sivimi gorami
in z njim rode skrbi se rojenice
kot tisočere zlobne beračice,
gorjé in vojske sejejo med nami.

Ko noč prihaja s trudnimi nogami,
se bode li spočilo naše lice?
Brez spanja ure, dolge, črne vice,
tako besni usode srd nad nami. —

Življenje naše tekma je do smrti
in vsi dosežemo neznani cilj,
da zgrudimo se tam v grobove strti.

Da vsaj vodnik bi nam iz groba vzkli,
kot limbar jasni na osojnem vrsti,
kot kres, ki temne bi noči žaril.

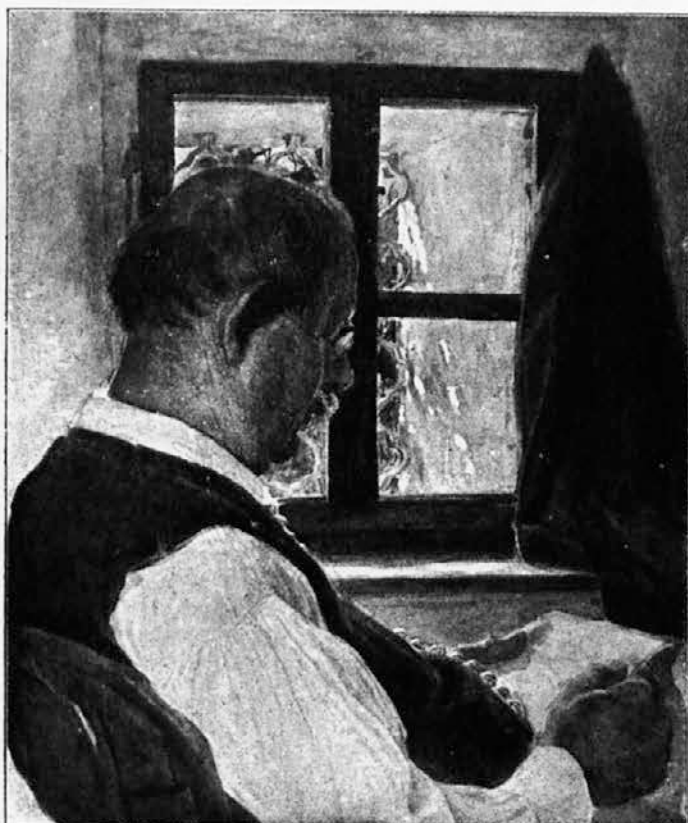
Maksim Gaspari

gradu in številne romarske dvostolpne stavbe na slovenještajerskem ozemlju (na pr. Sv. Peter na Kronske gori). Med gradovi in z razkošnimi dvoranami opremljenimi plemiškimi dvorci so značilnejših oblik Fužine in Turjak (še iz 16. stol.), Soteska, bivši plemiški dvorci v Ljubljani (Auerspergova palača), gradovi Borl, Dornava, Ptujski grad, Vurberg, Hrastovec, Štatenberg pri Makolah, Slovenska Bistrica, Novo Ceije, Brežice in drugod. Slikoviti baročni del gradu v Mariboru ima zelo bogato strukturo, skulpturo in arhitektonsko pomembno stopnišče.

Podeželska cerkev visokega baroka razvija starejši tip centralne stavbe v smer večje prostorne enotnosti na ta način, da izoblikuje dva prostorna in tlorisna ovala, to je ladijski prostor in manjši prezbitერიj, ki sta krita s plitko kupolo. Primeri so Dobrova pri Ljubljani, Šmarna gora, Tunjice pri Kamniku, Cerklje na Gorenjskem, Šmartno pri Kranju, Kostivnica pri Rogaški Slatini. Zvonik nad glavnim vhodom je krit z značilno čebuljasto streho. Nešteto cerkvenih stavb 18. stol. se pridružuje opisani skupini in lahko rečemo, da v tej obliki predstavlja najčistejši in najpristnejši tip slovenske baročne cerkve. Radi svoje razširjenosti je popularna še dolgo v 19. stol.

Fran Podrekar — Podoba Ivana Cankarja — Risba 1914

Fran Podrekar — Moj oče
Akwarel 1922

V svoji notranjščini je ustvarila patetično sozvočje in umetnino najbujnejše slikovitosti. Pompozna prenasičenost prekipeva v najbohotnejših formah, ki jih je kedaj ustvarila cerkvena umetnost. Neutrudljiva retorika arhitekture, slikarstva, kiparstva, rezbarstva in štukature je zgostila ves prostor v najsugestivnejšo teatralično scenerijo. Na oltarjih in posebej še na glavnem, ki je višek najsvetejšega, se na marmoriranih podstavkih kopičijo čustveno razgibane in pozlačene svetniške figure, zverženo stebrovje in vijugasto ogredje, nad vso to »nepopisno lepoto« pa kraljuje »prelestna« apoteoza nebeške gloriije, angelov, oblakov in sv. Trojice. Oltarji tvorijo z vsem bleščečim dekorjem vred organsko skupnost, ki se zaključuje šele v višini z iluzionističnimi slikarijami stropnih fresk, odpirajočih realno arhitekturo v navidezno slikano nebo.

Kiparstvo. Kiparska in rezbarska panoga sta zavzeli že pričetkom 17. stol. tako v cerkvenem kakor v profanem okrasu najodličnejše mesto. Z uvedbo baročne arhitekture se je polje kiparske delavnosti in skulpturne dekoracije neverjetno razširilo. Tehnična kvaliteta podobarstva se že viano spopolnjuje, iz mase poprečnih kiparskih izdelkov se odraža nebroj umetniških del, na podlagi katerih

Fran Podrekar
Moja mati — Akvarel 1922

lahko sklepamo na posebno višino kiparske in rezbarske umetnosti. Zlasti gradivo cerkvene skulpture je naravnost nepregledno ter se razvršča od preprostega ljudskoobrnega izdelka več ali manj izurjenih rezbarjev do umetnine priznanih kamnoseških in rezbarskih delavnic pod vodstvom velikih mojstrov. Najhvaležnejše polje pa je bilo cerkvenemu baročnemu kiparju na razpologo pri opremi oltarjev in prižnic. Zato je tudi najobičajnejši kiparski material les, le za odličnejša dela velja kamen.

Stilni razvoj 17. stol. opozarja v kiparstvu še vedno na tradicionalno srednjeevropsko rezbarstvo, ki se je tako bogato razmahnilo v pozni gotiki in renesansi ter tedaj celo ustvarilo najznačilnejša dela severnega kulturnega kroga. Po svoji geografski legi je Slovenija v območju lesnega bogastva in je tako lahko varovala in razvijala ukoreninjene tradicije rezbarske umetnosti. Da navedem le ta primer: koliko bolesti in trpljenja izraža Križani iz Svetine pri Celju, delo, ki mu je neznan mojster vlil tako razgibano duševno in vsebinsko življenje, da spominja naravnost na znamenita križanja gotike. Okoliščine, v katerih je ta poduhovljena rezbarija nastala, so sicer tipične za kmečko ljudskoobratno pro-

Fran Klemenčič — Vaške bajte — Pastel 1916

dukcijo, saj na pr. ne poznamo imena rezbarja v tem hribovitem svetu in nobeno poročilo ne omenja dela samega. Pač pa opažamo na prvi pogled odlične kvalitete umetniške izdelave, ki gotovo ni nenavadna in osamela, če se ozremo na celokupno rezbarsko umetnost 17. stol. — Prehodni značaj 17. stol. nam prav dobro ilustrirajo oltarji. Njihova arhitektonska gradnja ima za podlago renesančne stavbne člene in tektonsko oblikovanje podstavka, stebrovja, niš in ogredja. Posamezne dele, zlasti stebričje, pokriva ornamentika značilne renesančne vinske trte in puttov. Za to vrsto oltarne dekoracije ni nič manj važna polihromija, predvsem zgodnjebaročna dela 1. pol. 17. stol. so barvno zelo pestra. Kasneje prevladuje na oltarjih temno ozadje z zlatom skulpture ali pa srebro, prevlečeno z lazurno rdečo, modro, zeleno. Taka je začetna stopnja baročnega oltarja, ki se razvija v vedno večjo slikovitost in razgibanost. Veliki oltar pri Sv. Primožu nad Kamnikom (1628) je lep primer zgodnje polihromacije. Znameniti so

Fran Klemenčič — Pri kosilu — Olje 1910

Jamškov veliki oltar na Suhi pri Škofji Loki, veliki oltar v Crngrobu, oltarji pri Sv. Miklavžu nad Čadranom, veliki oltar na Muljavi pri Stični, oltarji v Stopičah pri Novem mestu. Mestoma so še uporabljeni deli starih gotskih oltarjev, na pr. v Ratečah na Gorenjskem, v Šaleku pri Velenju, kjer nosi oltar na vrhu poznogotski zaključek (veteranjak s violami). Zelo značilen primer barokizacije gotskih oltarjev sta kamenita gotska oltarja na Ptujski gori.

Mihael Kambič — Studija za kompozicijo — Risba 1923

Šele začetkom 18. stol. pride do spremembe sloga v prid visoke baročne konstrukcije, ki uveljavi pompozno razgibano kompozicijo oltarne arhitekture in skulpture ter sproži vsa sredstva skrajno slikovite obdelave. Prej opisani oltarji so napram tem skromni, neznatni in po prostornem učinku ploskoviti. Pravi baročni oltarji se široko in bahavo razmahnejo in razšopirijo v grandiozno materijelno in duhovno ekstazo; virtuoznemu pretiravanju skoraj ni konca ne kraja. Prejšnji uravnoteženi mir renesančne skladnosti je docela izginil. Mesto prisrčnosti klasične harmonije zavladajo vehementna in vihrava čustva, ki kopičijo stebre, pilastre, zidce in skulpturni dekor v slikovito zmes; volute in zveržene krivulje prehajajo patetično druga v drugo. Krila oltarjev se upognejo, lomijo in objamejo vedno več prostora, oltar postane dominantno središče, torej več kakor le enakopraven člen notranje arhitekture. Prej je namreč služil oltar kot nekaj poudarjen okvir sliki ali kot skromen postament kipu, sedaj pa postane resnična in avtonomna arhitektura, ki se ji naj podredi celotna notranjost cerkvenega prostora.

»Zlati« in marmorirani oltarji, prižnice, klopi in omare so od 17. stol. dalje priče najintenzivnejše in najsplošnejše umetniške delavnosti, kar je pomnimo v

Mihael Kambič — Starost — Risba 1927

naši umetnostni preteklosti. Rezbarstvo, še tedaj v službi cerkvenih naročil, se razvije do najvišje stopnje in pojem »ljudskega baroka« se prav za prav nanaša nanj. — Važnejše spomeniško gradivo obsega prižnico in veliki oltar na Golem nad Igom, veliki oltar v Polhovem gradcu, na Dobrovi, v Komendi, zlati pa zelo bogate slovenještajerske »zlate« oltarje v minoritski cerkvi v Ptujju, v Rušah, pri Mariji Devici v Puščavi, v Vuzenici, Kamnici, pri Sv. Barbari pri Konjicah (sv. Družina), Sv. Mihaelu nad Laškim, v Vitanju in drugod. Radi svoje izredno bogate notranjščine slove božjepotne cerkve Sv. Rok pri Šmarju (1738), Sladka gora, Ruše, Sv. Trojica v Slov. goricah, Svete gore in druge. Cerkvene zakladnice hranijo mnogo dragocenih izdelkov cerkvene posode in paramentike (na pr. pri Sv. Frančišku pri Gornjem gradu).

Viktor Cotič — Stari stolp — Lesorez

Viktor Cotič — Križ na gori — Lesorez 1941

Kamnoseška obrt se udomači pri nas zlasti v 2. pol. 17. stol. in doseže svoj umetniški višek v plodovitem 18. stol. Prvi mojstri so bili običajno Italijani, ki so se priselili in prinesli seboj izkušnje in znanje glede obdelave marmorja. Iz velikega števila delavnic se porajajo cele rodbine, ki obdrže kamnoseško obrt od roda do roda, podobno kakor je bilo v rezbarski, pozlatarski in slikarski stroki. V mestih pa so jih povrh še ščitili cehi. Največji delež v obdelavi kamna imata seveda Primorje in Kras, kjer je kamen poglavitni gradbeni in kiparski material in kjer je plastični talent nujno udomačen. Tu je tudi najbližje okno v antiko in Sredozemlje. Glavne pobude prihajajo iz juga. Mihael Cussa, mojster oltarja sv. Antona v Mekinjah (1696), je še popolnoma renesančen kipar, med tem ko je domačin Luka Mislej upodobil v mogočnem portalu bogoslovnega semenišča dva pristna baročna atlanta. Ljubljana ima v tem

† Franjo Sterle — Studija glave — Risba 1911

† Franjo Sterle — Danilo — Risba 1920

Ivan Sajevic — Glava L. Smerkolja — Bron

pomembnem delu svoj najlepši baročni portal, v stebru sv. Trojice (Kongresni trg) in v Marijinem spomeniku (Šentjakobski trg) pa svoja najmonumentalnejša baročna spomenika. Lepa Marijina spomenika v zahvalo na srečno prestano kugo sta postavili tudi mesti Maribor in Celje. Znameniti so nadalje kameniti oltarji ljubljanskih baročnih cerkva. Contieri iz Padove je ustvaril krasne marmorne oltarje v šentjakobski cerkvi in v tamošnji kapeli sv. Ksaverija. Posebno šolo je ustvarila frančiškanska delavnica v Ljubljani (1720—30). Najpomembnejši baročni kipar 18. stol. pa je izredno plodoviti Franc

Ivan Sajevic — Portret — Bron 1941

† Svetoslav Peruzzi — Vstajenje
Osnutek za spomenik

Robba, ki je deloval zelo mnogo tudi izven Slovenije (v Zagrebu, Celovcu). Njegovo najbolj znano delo je krasni marmorni vodnjak pred ljubljanskim magistratom. Ob vznožju obeliska izlivajo štiri alegorične figure vodo v basen, ves vodnjak pa je monumentalno dvignjen na stopnišče. Robbova dela v Ljubljani, dva keruba v stolnici, tabernakelj v šentjakovski cerkvi in velika oltarja v frančiškanski in uršulinski cerkvi, ne bi mogla nastati brez bogate umetniške tradicije beneške šole. V Ljubljani pa ustvarjajo ta dela domače baročno okolje in se tu izživljajo v skladu s splošnimi stremljenji in potrebami že zelo razvitih kulturnih ambicij. Robbov umetniški ideal je docela ustrežal duhu estetsko izobražene in kulturno profinjene plasti, ki je v svoji naprednosti zavestno iskala neposrednih stikov z umetniškimi

✧ Ivan Povirek — Kralj Matjaž
Plaketa — Mavec

centri južne in srednje Evrope. Iz zakasnele tradicije starejših rodov ni moglo več priti novih likovnih pobud in zato so stiki in zveze izven meja blagodejno oplodili umetnostno hotenje politično in kulturno privilegirane družbe, to je krog plemstva, cerkve in višjega meščanstva. Ta gospoda uveljavlja, kakor povsod v Evropi, svoje zahteve in svoj okus enako močno tudi v literaturi, v gledališču, glasbi, slikarstvu, arhitekturi ter noče v nobenem pogledu zaostajati za sorodnimi prizadevanji drugih narodov. O taki zares neutrudljivi barokizaciji nam pričajo bogate fasade in notranjščine meščanskih hiš in dvorcev. Naj zadošča le navedba razkošnega stopnišča t. zv. Virantove hiše (na Šentjakobskem trgu). Ljubljana postane v 18. stol. resničen kulturni center in v njemu delujejo evropsko priznani umetniki, ki so si svojo slavo z ustvaritvami na naših tleh le še utrdili.

† Franjo Kopač — Maslarica — Risba 1923

Posnemanje odličnih vzgledov in tujih vzorov pa je naravno moralo usmerjati tudi pravce podeželske produkcije, ki gotovo ni hotela zaostajati za svojimi deželnimi mesti. Estetski ideali tiste gospode, ki je bila v vseh zadevah merodajna, se na deželi vsikdar križajo z domačo ljudskoobrotno tradicijo, ki predstavlja absorbirajoči tok narodne umetnosti. Ljudske konservativne tendence sprejemajo tedaj na novo le ustaljene oblike fevdalnomeščanskega izvora. Kmečko življenje in mišljenje se je v izrazu in umetnosti kmalu navzelo duha baročne fevdalne družbe in sicer tako temeljito, da je to nazadnje pridobljeno primes ohranilo kot delno osnovo svoje bitnosti še dandanes. Baročna doba je bila zadnja, ki je prekasila maso slovenskega naroda na enotni kulturni podlagi, preden se je ta pričel preobraževati v svojem notranjem družbenem življenju in preden je

Fran Ropret — Krajina — Les

nastopil pot svoje lastne individualne diferenciacije v socialno razrednem in kulturnem oziru. Zato so ostale konzervativne baročne forme skoraj identične s kmečkim izraznim življenjem še v 19. stol.

V enak odnos do našega umetnostnega ustvarjanja je stopila tudi zaključna doba baročne epohe, to je rokoko. Ker pomeni ta le nebitveno spremembo sloga in stopnjevanje že v baroku latentnih sil, se pomakne mladi umetnostni inventar večinoma tja, koder si je že barok sam utiral svojo pot. Dekorativnost in igravost linije postaneta sami sebi namen. Hipertrofija ornamentike, masivna teža in baročna preobloženost sicer pojenjajo, pač pa se rokoko tembolj specializira na zunanost ploskovnega okrasa, ki mu prepušča največji del svoje razdražljive in nervozno občutljive fantazije. Razumsko kontrolirana snov doživlja se izogiblje neposrednega stika z vsakdanjo resničnostjo, zato si odeva poetično intimne oblike in duhovito izumetničenost. Nad banalnim življenjem naj zavladava očarljivi lepotni ideal galantne miline in osebne intimnosti, ki je med prvimi nasladami rokokojskega uživanja. Neizrekljivo pa naj bo vsaj nakazano, če že ne more biti razodeto. Kjer ni skrivnosti in privlačnosti, tam jih lahko pričara rahla aluzija in mikavnost fingirane situacije. Taka sredstva so v salonu spočete pastoralne igre in idile. Vedno več afektacije, ki stremi k efektu elegantne poze tudi izven etiketnega območja, končno ne more drugače — kot obsedeti. Na-

Henrik Smrekar — Karikatura kiparja S. Peruzzija

sprotujočo reakcijo izkoristita prvo prehodni klasicizem (deloma empire) in nazadnje še v sedanost segajoči realizem 19. stol.

Baročna impulzivnost in dinamika kontrastov se umakneta v likovnem izrazu osladni ljubkosti in nežnosti. Mirnejša razsodnost naj nekoliko ohlaja pregoreča in vihrava baročna čustva. Subjektivni psihični poudarek se podaja z izbranostjo in fineso občutka, ker laska samoljublju z gracijozno kapricijoznostjo. Rokoko je deloma spremljal v Sloveniji prosvitljenstvo in kritični racionalizem izobraženstva, je slog, ki je zapustil usedline v vseh likovnih panogah in tudi v ljudski folklori, vsebinsko in razvojno pa se drži še baročnih osnov tako kakor v glasbi variacija svoje teme. Med obema slogoma ni bistvene razlike, kljub očitnim spremembam v stopnjevanju določenih prvin. Vsaj pri nas gre v prvi vrsti le za prevzem novih krasilnih oblik. Rokokojski cerkveni interieur na pr. ne trpi več nasičenih kolorističnih učinkov stenske slikarije. Obveljala je le še enotna bela barva zidu, od katere se naj odražajo predmeti temne cerkvene opreme, oltarjev in prižnice. Zelo važen material stenskega dekoriranja postane stucco. Še bolj kot v baroku se uveljavi v rokokojskem slogu. Če je skušal baročni stavbenik ali graditelj oltarjev posnemati dragoceni marmor s pomočjo marmoriranega lesa, saj je šlo na deželi povečini za prevzemanje oblik bogatih pristnih arhitektur, tedaj se umetnik v 2. pol. 18. stol. poslužuje štuka v iste svrhe, le da je nova snov vzbujala v oltarni arhitekturi pristnejši in popolnejši videz originala. Kako uspešno je lahko doseči prevaro v materialu, nam najbolj učinkovito

Anica Zupanec-Sodnik — Koze — Olje 1922

predočujejo na pr. oltarji v Tunjicah in pri Sv. Trojici v Slov. goricah. Primer rokokojskega oltarja, kakršen je običajen na deželi, nam nudi oltar sv. Erazma pri Sv. Andreju v Šaleku (1767), da omenim le enega med temi. Redoma se seveda pojavlja marmor in kamen kot udomačen material na ozemlju Krasa, Goriške in Istre. — Območje in kvaliteta umetnostnoobrtnih izdelkov se v 17. in 18. stol. izredno zvišata, kakor kažejo neštete umetnine te nad vse plodovite dobe.

Slikarstvo. Okrog l. 1600 se vrši v slovenskem slikarstvu velik preobrat: definitivna zmaga italijanskih baročnih stilnih načel preoblikujejo odslej popolnoma snov, formo, kompozicijo in vsebino slike. Že v 2. pol. 16. stol. smo v okviru naše severne renesanse opazali postopno jačanje italijanskih likovnih elementov, kar je pomenilo istočasno propadanje formalnih, ikonografskih in delovniških tradicij srednjeveške umetnosti. Postopna rustifikacija, nazadovanje in okostenelost kvalitetno manj vrednih izdelkov so konzervativno strujo mani-

Slovenska ljudska umetnost — Kalup za mali kruhek
(Sadnikarjev muzej v Kamniku)

rizma obsodili na životarenje, ki se je zavleklo radi splošne zaostalosti še v 1. polovico 17. stol. Za prehodno križanje starih manierističnih in novih italijansko renesančnih odnosno baročnih elementov je značilno več oljnih slik naše zgodnje baročne stopnje: Križanje iz Šmarja na Dol. (zač. 17. stol.; v Narodni galeriji), sv. Uršula iz Srednjega Bitnja (1616) in sv. Cecilija v Celju pri kapucinih (1627), baje delo znanega Matije Plainerja, slikarja v Hrenovi službi, Križanje iz gradu Blagovne pri Celju (v Nar. gal., 1624), sv. Martin v Žirovnici (sredi 17. stol.), Zaroka sv. Katarine v župni cerkvi v Slovenjgradcu (Mihael Scobl, 1638). Imenovana dela še predstavljajo nižjo udomačeno plast, ki je vezana na severni in deloma na nemškorenesančni krog. Zlasti preko koroškega ozemlja so nekoč prihajale vzpodbude in vzori tega sedaj že pojemajočega sloga. Višjo umetniško plast pa tvorijo novi predstavniki baročne miselnosti, ki ustrezajo italijanskemu okusu izobraženih krogov.

Slovenska ljudska umetnost — Kalup za mali kruhek
(Sadnikarjev muzej v Kamniku)

To so prvotno tuji in iz središč poklicani umetniki, ki ustvarjajo določen čas pri nas po želji fevdalnih in cerkvenih naročnikov, v drugi vrsti pa domačini sami, ki se šolajo ob vzorih importiranih del ali pa tudi neposredno v Benetkah in v Gradcu. V 17. stol. nastaja Ljubljana kot nov umetniški in slikarski center, ki zavzema vedno vidnejšo ulogo v razvoju slovenske baročne umetnosti. Za štajerski del Slovenije pa pomeni Gradec, upravni sedež notranje avstrijske vlade in rezidenca mecenatskih nadvojvod Karla II. (1564—90) in Ferdinanda II. (1590—1637), izhodišče najživahnejše italijanizacije v smislu katoliških protireformacijskih potreb. Gradec je s svoje strani posredoval benečanske umetnostne vplive, ki jih kažejo na pr. oltarne slike v Laškem (1666) in mlajše slike na ograji kora. Glavna graška osebnost 17. stol. je Janez Adam Weissenkircher (1646—1695), učenec šolanega Janeza Karla Lotha († 1698). Weissenkircherjeva dela se nahajajo na pr. v Cezanjevcih, v Rogaški

Slatini, v Vuzenici, v Dravogradu in v mariborskem muzeju, na kranjskem ozemlju le v gradu Habah (apostoli, 1684, iz posesti Eggenbergov). V Italiji je bil vzgojen tudi sin ljubljanskega slikarja Janeza Jurija Remba Frančišek Karol Remb (roj. 1675 v Radovljici). Iz Italije se širijo v 2. pol. 17. stol. vedno močnejši umetnostni tokovi preko srednjeevropskega in alpskega ozemlja in izpodrinejo pri nas končno docela maniristični donavški slog, ki ga označujejo na slikah naturalistična pokrajinska ozadja. Vedno večje število domačih slikarjev se šola v delavnicah inozemskih, predvsem italijanskih mojstrov. Študij kompozicije in kolorizma stopa v ospredje zanimanja. Kasneje se poleg italijanskih šol pojavlja še vpliv nizozemskega slikarstva 17. in 18. stol. K velikim figuralno kompozicijskim pridobitvam, zbranim v italijanskih eklectičističnih šolah, se pridružijo še nove iz kroga severnjaških slikarjev, ki se oplajajo predvsem ob problemih krajinskega prostora in njegove razsvetljave. Vendar pa prevladuje v zgodnjebaročni sliki italijanskega značaja človeška figura kot osredje vsega dogajanja in kot nosilka celokupne miselne vsebine snovi, šele kasneje se združi s krajino v višjo enoto slikarske skupnosti. Prvotno pa je v našem slikarstvu baroka sledeče: »Figure postajajo slikovitejše v obdelavi, obrazi so idealizirani na naturalistični podlagi modela, krajina zgineva, barve postajajo mehkejše, luč in senca se intenzivneje razlivata in v vedno močnejših kontrastih, tektonsko simetrična kompozicija se ruši in prehaja v dinamično, diagonalno, kjer figure vezano polnijo ves prostor« (avtor, slikar Franc Mihael Strauss, ČZN, XXVII, str. 2.). Kakor drugod je tudi v slovenskem baročnem slikarstvu tenehrozni kolorit *chiaroscuro* najpopolnejši izraz svetlobne slikovitosti in tolmač čustvenega »sentimenta«. Barvitejše in svetlejša tona uvede zopet 18. stol., ki je doba največjih slikarjev slovenske preteklosti.

Nadaljevanje v prih. številki

Miha Mašič — Ivan Vavpotič slika zaslužnike
v veži Trgovske akademije v Ljubljani —
Risba 1936

FRAN TRATNIK

Zmaga katoliške protireformacije med Slovenci v začetku sedemnajstega stoletja pomeni zmago humanistične kulture in baročne umetnosti nad gotsko, ki je imela premoč skozi stoletja, neovirana tudi za časa italijanskega preporoda.

Delo na polju umetnosti, zapačeto po škofu Hrenu in jezuitih, je doseglo vrhunec v začetku osemnajstega stoletja po zaslugi »Academiae operosorum«, pod vplivom katere ima med drugim v beli Ljubljani današnji videz stolnica, frančiškanska in uršulinska cerkev, semenišče, mestna palača in drugi resnični biseri baročnega sloga.

Tudi so se za časa »Academiae operosorum«, ko so nemški in holandski umetniki imeli v Sloveniji toliko dela za obnovo cerkva in gradov v baročnem slogu, poleg Slovencev Misleja, Grahovarja, Jugovca, Mačka in Zamrla, predvsem uveljavili Italijani Giulio Quaglio (1668—1751) in Francesco Robba, katerega vpliv je trajal do Matije Langusa (1792—1856), čigar čopiču dolgujemo freske ljubljanske stolnice, strop frančiškanske cerkve in druga genialna dela, ki dokazujejo njegovo romantično ljubezen do baročnega sloga in italijanskega preporoda. Langus je, kot prijatelj slovenskega Petrarke, Franceta Prešerna, izvršil sliko Julije Primicove, »slovenske Laure«.

Ker je nemogoče tukaj imenovati največje predstavnike devetnajstega stoletja, je upravičena trditev, da začenši od Janeza Wolfa (1825—1884) slovenski umetniki, posebno slikarji, lahko tekmujejo z najbolj uglednimi umetniki ostalih evropskih držav. Še vedno so jim Italijani učitelji, toda boljši slovenski učenci so vedno samostojnejši; v njih delih se že zrcali karakteristika slovenskega naroda.

Po zaslugi bratov Šubicev, učencev idealista Wolfa, je slovenska umetnost vzbudila občudovanje po evropskih glavnih mestih. Ivan Šubic (1850—1889) je veliki slikar romantizma, njegov brat Jurij (1855—1890) pa je velik predstavnik realizma. Umetniško delovanje bratov je opisano v krasni knjigi znanega umetnostnega kritika Franca Mesesnela »Janez in Jurij Šubic«, ki jo je izdala Narodna galerija. Naj iz svojih zapiskov iz Mesesnelove knjige navedem besede Janeza Šubice, katere je pisal češkemu slikarju Hynaisu, ko se je po triletnem prebivanju na beneški Akademiji pripravil obiskat druga italijanska mesta, preden bi se stalno naselil v Rimu. »Pozdravite mi drage može petnajstega in šestnajstega stoletja. Izročite moje pozdrave tudi florentinskim gospem Ghirlandaia in devicam Svete Marije Novelle; moje spoštovanje podobam patra Bartolomeja, moje poklone onim Beata Angelica; skoraj bi pozabil najlepšo med vsemi gospemi, Rafaelovo Fornarino in Sveto Cecilijo iz Bolonje.«

Najmlajši Wolfov učenec je bil tudi Anton Ažbè (1862—1905), iz katerega slavne šole, ustanovljene v Monakovem, je izšel skoraj ves stari rod slovenskega modernizma. Po pravici se trdi, da so slovenski impresionisti bližji Segantiniju kot Nemcem ali Francozom, čeprav so bili slednji njihovi učitelji. Kot nasprotniki francoske površnosti in čistega nemškega verzizma se Slovenci niso zadovoljili s čutnim zaznavanjem, pač pa jih je naravni nagon navajal doumevati bistvo stvari. Zasluga slovenskih impresionistov je tudi, da so se združili v močno skupino, ki si je zagotovila prednost doma, tako tudi v tujini z združenimi razstavami.

Ne da bi imenoval imena sodobnih slikarjev od starejših do mlajših, se bomo zaenkrat ustavili pri slikarju Franu Tratniku, mojstru slovenske slikarske šole ekspresionistov.

Tratnik ne spada k četi slikarjev, ki potrpežljivega novinarja, kadar ga srečajo na poti, neutrudno oglušujejo, pripovedujoč mu o svojih uspehih. S Tratnikom je bilo drugače, vsakokrat, ko sem ga zaprosil, naj mi pove kaj o sebi. Dozdeva se mu, da je v svojih aforizmih povedal vse, kar je imel povedati o umetnosti in umetnikih, »o naravi, ki je v prsih umetnika vžgala nemir, kakor da bi hotela ovekovečiti življenje človeštva«,

Umetnost Frana Tratnika zavzema zaradi svojstvenega in tako mnogostranskega izraza svoje posebno mesto. Zato bo »Umetnost« v bližnji prihodnosti priobčila o Tratniku poseben spis z velikim številom reprodukcij njegovih slik in risb, ter predstavila dosedanje njegovo veliko delo. (Op. uredn.)

o umetniškem delu, »pepelu plamenov koprnjenja in volje, katerih iskre so za hip prešinite večje daljave«, o umetniku, ki »je prejel zlato čašo od narave, da prelije skrivnostno tekočino, izvirajočo iz srca, očiščeno, v jezero duše...«

Lahko bi citiral še mnogo drugih Tratnikovih misli in izrekov iz njegovih pisem, kot na primer iz pisma iz Firenze od 20. nov. 1922, naslovljenega prijatelju Janku Kralju, da je bil šel v Italijo ves željan »videti umetnost, ustvarjeno po največjih veleumih stoletij«. »Moja pot v Italijo,« piše Tratnik, »je bila samo izpolnitev mojih dolgotrajnih želja. Prišel sem v Firenze kakor v Meko, da bi oživil svojo vero. Pregovor pravi: spoznaj resnico in v njenem zrcalu išči lastno podobo. Napotil sem se pred glavni oltar dobrega duha, pred čisto resnico umetnosti, prečiščeno po stoletjih, da bi občutil neskončnost njene večnosti in spoznal samega sebe... Koliko občutkov mi vzbuja mesto, po katerem hodim! Zunanji svet mrgoli, poje in joče v hipu življenja ob vznožju spomenikov, živih prič večne lepote duha... To mesto je polno nesmrtnega življenja; v njem človek občuti bližino Danteja, Giotta, Michelangela, Leonarda...«

Časopisi pripovedujejo, da je devetnajstletni Tratnik začel študirati slikarstvo na praški akademiji in da je po nadaljevalnih in končanih študijah na dunajski in monakovski akademiji živel še dolga leta v Monakovem in Pragi. Leta 1904. je prvič sodeloval pri umetniški razstavi v Ljubljani in od tega leta je njegovo sodelovanje pri raznih slovenskih ilustriranih revijah vzbudilo pozornost javnosti. Revije »Omladinac«, »Plamen«, »Trije labodje« in da ne imenujem vseh ostalih, stari a vedno mladi »Dom in svet«, so prinesle njegova dela, s katerimi sta se pečala znana kritika in umetnostna zgodovinarja dr. Izidor Cankar in dr. France Stelè. Njegov veliki ciklus »Begunci« je reproducirala Umetniška propaganda in v »Našem rodu« je pisal o Tratniku Rihard Jakopič.

Toda Tratnik je že zmagoval tudi daleč od svoje majhne Slovenije.

»Češke kvety«, »Obrazkova revue«, »Zlata Praha« in druge praške revije, kakor tudi dunajski »Der liebe Augustin« in »Simplicissimus« v Monakovem so se posluževali Tratnikovih risb. Tratnik je bil star komaj 25 let, ko ga je nemški pisatelj Gustav Meyrink povabil, da sodeluje pri njegovi reviji, ki je takrat zbrala okoli sebe svetovno najbolj znane risarje od Steilena do Picassa.

V Pragi je vstopil v znani umetniški krožek poznane skupine Manes skupno s slovitim rojakom arhitektom Jožefom Plečnikom.

Čez 250 Tratnikovih del se nahaja v Pragi po privatnih zbirkah in drugod. Skupina Manes je predstavila Tratnika v svojih kolektivnih razstavah. Slovenski slikar se je udeležil tudi velike češke umetnostne razstave na Dunaju. Ob tej priliki je »Neue Freie Presse« pozdravila v slovenskem slikarju na novo oživelega Goyo.

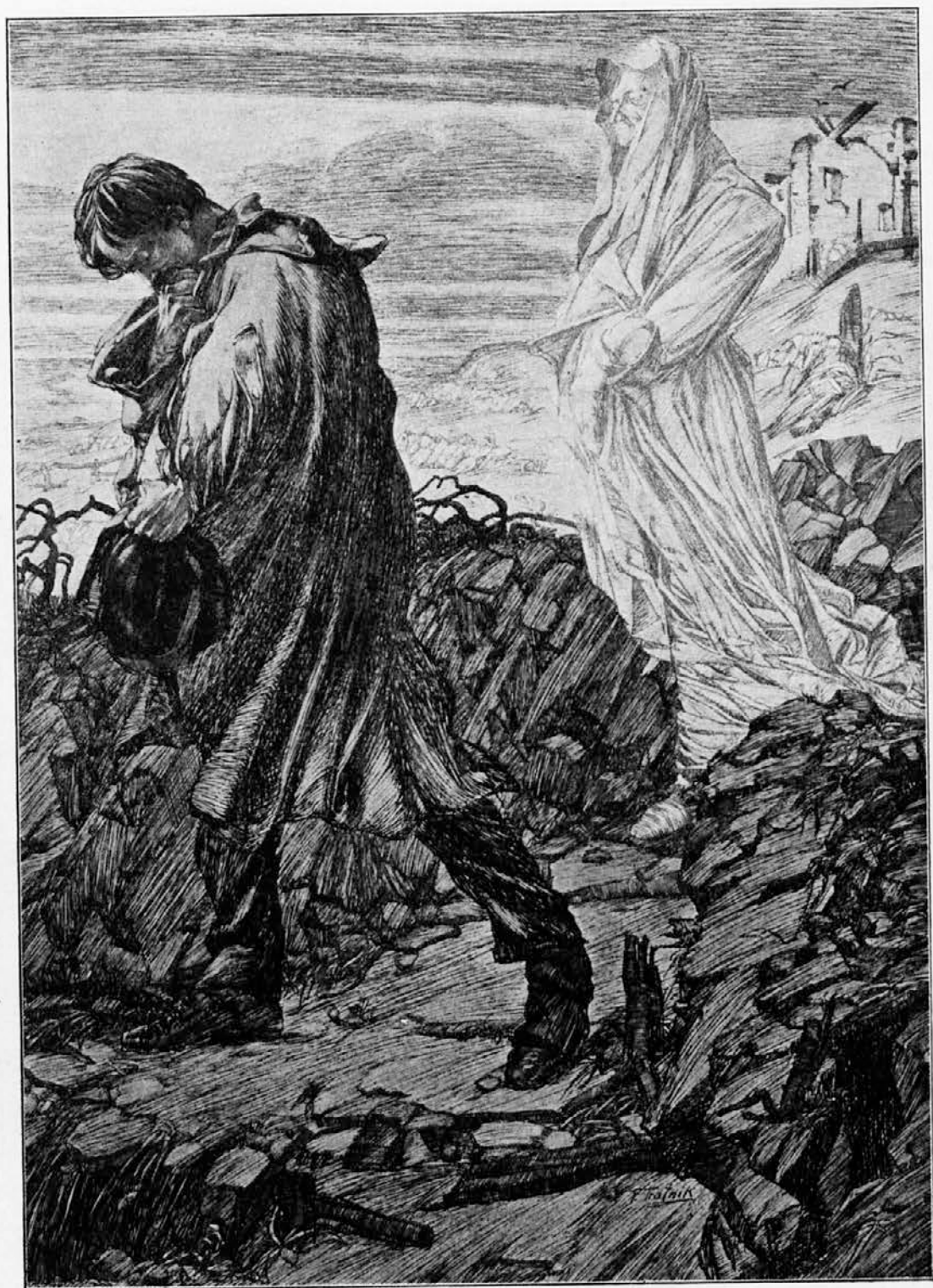
Leta 1912. je Tratnik iz zdravstvenih razlogov zapustil Prago, ter se naselil v Gorici. Prevzet od njenih sončnih pokrajin je ustvaril veliko novih del, med njimi »Delo na polju«, katero lahko občudujemo v Narodni Galeriji.

Tratnik živi od leta 1914. v Ljubljani. Udeležil se je skoraj vseh umetniških razstav v Sloveniji in reprezentančnih razstav v inozemstvu. V juniju leta 1937. se je udeležil tudi razstave Jugoslovanske umetnosti v Rimu, ki jo je slovesno otvoril grof Ciano. Ob tej priliki ga je italijanska kritika imenovala kot najodličnejšega figuralista. Razen v kompozicionalnih delih sta bili vedno dve največji prednosti v njegovem portretu, plasticizem in psihološka neposrednost.

Dela slovenskega slikarja so vzbudila leta 1926. zanimanje italijanskega akademika Uga Ojettija, ki bi ga s serijo izbranih reprodukcij seznanil z vso Italijo, če ne bi njegova revija »Dedalo« prenehala izhajati.

Leta 1931. je bil pri Banski upravi za Slovenijo imenovan za umetniškega svetovvalca. Bil je večletni predsednik in je sedaj podpredsednik Društva slovenskih likovnih umetnikov.

Poseben odbor je kandidiral Tratnika za prvega profesorja slikarske akademije, ki naj bi se ustanovila v Ljubljani. Sigurno bo Fašistična Italija tista, ki bo s posredovanjem Visokega Komisarja Emilija Graziolija in po volji Duceja dala Ljubljani

Fran Tratnik — Moja pot — Risba — Praga 1902

Fran Tratnik — V ate'jeju — Risba 1904 (Praga)

Fran Tratnik — Hrepenenje — Risba 1940

Ivan Meštrović — Veseli angeli — Les

Umetniško Akademijo, ker je smrt preprečila dr. Antonu Korošču, da jo uresniči.

Ko slavimo prvega modernega slovenskega grafika in slikarja, ki polaga večjo važnost na linijo kot na barve, ki jih uporablja samo kot sredstvo za izraz ekspresivnega občutja, ko hvalimo Tratnika kot slikarja socialnih motivov, ni potrebno zankati vsebine impresionizmu Groharja, Jame, Jakopiča, kakor je to naredil neki slovenski kritik ob svojem času; tudi ni bilo potrebno, da se opiše beda in trpljenje nizkih

Ivan Meštrović — Zalostni angeli — Les

socialnih plasti v začetku dvajsetega stoletja, da se primerja Tratnikova umetnost umetnosti Käthe Kollwitz, in se zatrdi, da so vse slike slovenskega slikarja Tratnika neusmiljena obtožba socialnih krivic. Dr. Stanko Vurnik piše: »Med plenairisti je Tratnik slikal Eleonore in prikazni in medtem ko Evropa misli slikovito, slikar obdržuje linijski

František Bílek
Glas večne domovine — Les

ekspresionizem. Potem se je czrl na dno življenja. Beda in socialni zločini velikih mest so bile prve spodbude Tratnikove umetnosti, zaradi katerih je slikar pozabil na vse umetniške šole, ki so ga obkrožale. Strašne so, toda ne tendenčne njegove satire iz dobe, ko je sodeloval v čeških in remških revijah. Potem je prišla apoteoza bridkega nemira, v katero je vstavil več najpomembnejših del slovenskega modernizma.

Kdo od njega je stopil s srcem globlje v globine življenja, da bi ga obdal s sočutjem?

Od velikih Tratnikovih platen sem pred kratkim občudoval »Pomlad« in »Poletje« v dvorani moderne šole, ki jo je ljubljansko mestno poglavarstvo dalo sezidati v zadnjih letih v predmestju Bežigrad.

Pomladni dih veje iz Tratnikove slike »Pomlad«: od vrtnarja, ki uravnava in veže mlado drevo, do sejalca, ki trosi seme po brazdah, pa do klečeče kmetice z motiko in košem v roki in otroka, ki se igra z rožo. Na vzvišenem hribčku je čreda ovac, obrisi vasice in dalje Kamniške planine, ki se vzdigujejo v nebo. Isto tako je tudi »Poletje« sugestivno in polno življenja. Krepka žaniica v središču, ki dviga nad glavo desno roko s srpom, v levici pa drži snop žita. V senci na levi kosec brusí koso. Na desni sedi na snopih lepa, mlada mati, ki doji otroka. V ozadju valujočih njiv in hribčkov so vrhovi Karavank, žareči od poslednjih rožnatih nasmehov umirajočega dneva.

V teh dveh ustvaritvah je Tratnik znova potrdil svojstveno vrednost svoje umetnosti in je dospel do jasne ubranosti.

Obširno in tako mnogostransko Tratnikovo delo bi bilo mogoče dovolj obrazložiti le v posebnem velikem Zborniku. Kje in kdaj se bo našla institucija, da to izvrši?

František Bílek — »Dopolnjeno je!« — Les

Giovanni Segantini — Ob mračni uri — Olje

IZ UMETNIŠKEGA SVETA

Pregled reproduciranih del

Med kiparji starejšega rodu je bil zanimiva osebnost Ivan Povirek. Rojen je bil 1892. leta pri Sv. Križu pri Moravčah. Oče mu je bil cerkovnik in kovač. Svoje kiparske študije je pričel na ljubljanski obrtni šoli pri prof. A. Repiču, nakar se je šolal na dunajski akademiji pri prof. Müllnerju. Svetovna vojna mu je vcepila kali jetike in je umrl 1920. leta, ko je komaj razmahnil svoje mlade stvariteljske sile. Redka ohranjena dela so sveža, polna življenja, preprosta in nežna in kažejo nedvomno nadpovprečno nadarjenost. Relief »Kralja Matjaža« objavljamo prvič iz Povirkove zapuščine.

František Bilek je bil češki kipar, ki je pred kratkim umrl. Obe objavljeni reprodukciji njegovih del pričata o velikem kiparskem talentu, zanimivi pa sta tudi po povsem slikarskem načinu podajanja predmeta. Bilek je bil namreč barvno slep in je po sili razmer zaradi te telesne hibe moral zamenjati slikarstvo s kiparstvom.

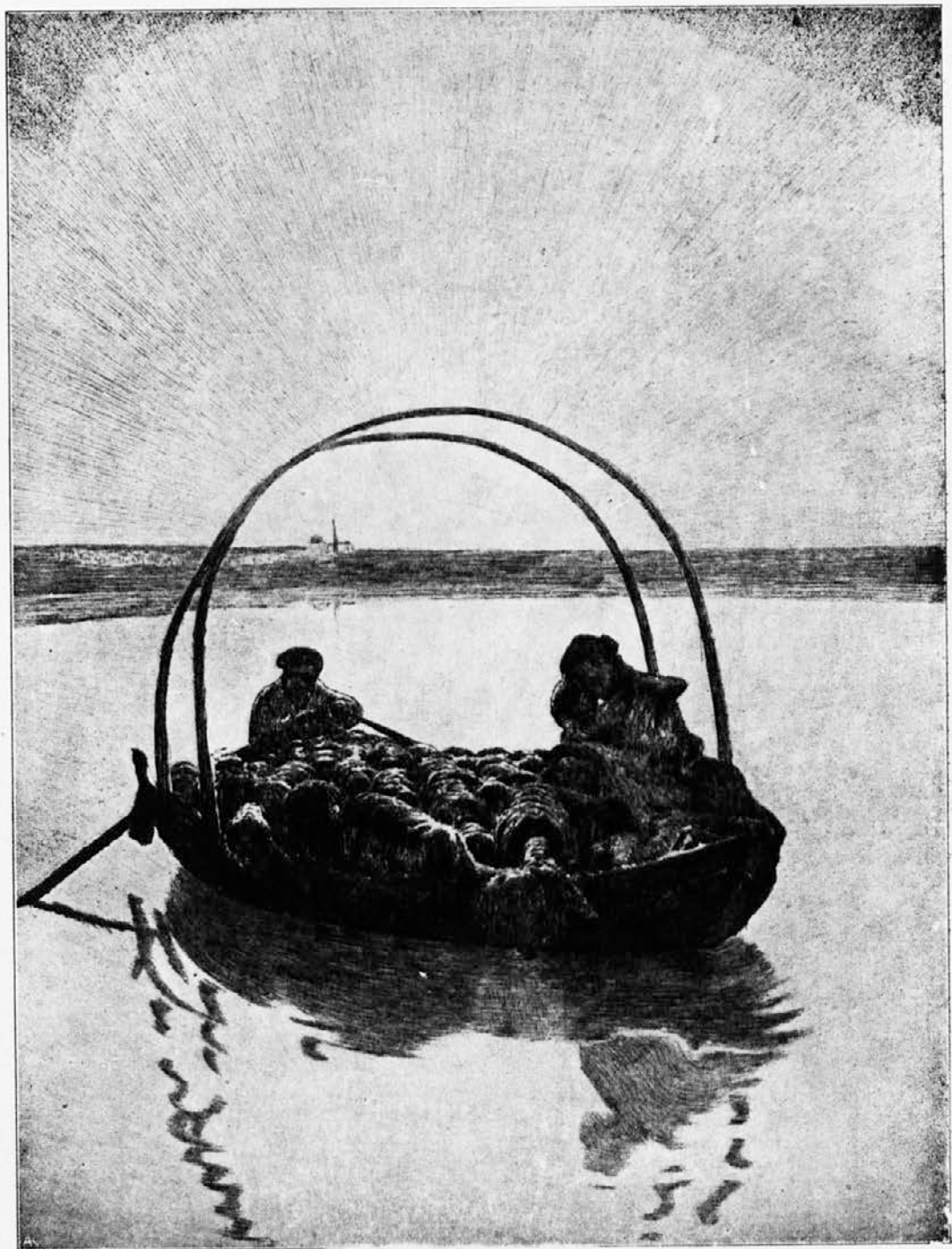
Italijanski slikar Giovanni Segantini je bil rojen leta 1858. v Arcu in je umrl

1899. leta v Pontresini. Njegova umetnost je bila tedaj zelo cenjena in ji je v svojih mladostnih delih podlegel tudi naš slikar Ivan Grohar. Vpliv Segantinijeve umetnosti na Groharja pa je bil prej koristen kot kvaren. Bil je zunanja pomoč pri Groharjevem umetniškem razvoju, s katero je slikar prešel preko umetniškega rokodelstva in verske romantike do končnega, iz čisto umetniških stremiljenj izvirajočega, slikarskega vpodabljanja sveta.

Jan Steen je bil holandski žanrski slikar, rojen ok. 1626. leta v Leidenu, kjer je bil tudi lastnik krčme. Umrl je v Leidenu 1679. leta. Njegova dela so v galerijah v Amsterdamu, Casselu in Berlinu.

Iz zadnjih pariških razstav so zastopani Despiou, Tereškovič, Vlaminc in slikarica Louise Laporte.

Usoda znamenite slike. Pred kakšnim letom so v umetnostno-zgodovinskem muzeju na Dunaju med restavracijskimi deli našli na neki sliki, ki je predstavljala po-

Giovanni Segantini — Ave Maria — Olje

Jan Steen — Igra — Olje

prsjе mlade ženske z lovorjevim vencem, Giorgionejev podpis in letnico 1506. Delo so nekateri krstili »Pesnica«, zdaj pa so zgodovinarji dognali, da gre v resnici za »Portret Petrarcove Madone Laure«, kakor ga je Giorgione sam imenoval. Umetnik je sliko izdelal v začetku 16. stoletja in je bila prvotno last rodbine Tescari iz Castelfranca, ki je imela v svoji bogati zbirki večje število najznamenitejših Giorgionovih del. Leta 1875. se je slika izgubila, z odkritjem v dunajskem muzeju pa je bil rešen drag kulturni zaklad.

V poročilu o slovenskih razstavah v naši reviji, ki jo je napisal akad. kipar Fran Gorše, je pomotoma izostala razstava akad. slikarja Frana Klemenčiča, ki je bila otvorjena v februarju 1941. Umetnik je s to svojo prvo kolektivno razstavo močno presenetil ter žel veliko vsestransko priznanje.

Razstava Maksima Sedeja in Zdenka Kalina.

V nedeljo dne 25. oktobra t. l. je bila otvoritev umetniške razstave slikarja Maksi-

ma Sedeja in kiparja Zdenka Kalina. Otvoritve se je udeležil zastopnik generala Orlanda in zastopnik Visokega komisarja. Narodno galerijo je zastopal predsednik dr. Windischer ter ravnatelj I. Zorman, ljubljansko občino ravnatelj Mestnega muzeja dr. Pretnar, univerzo rektor dr. Milko Kos, organizacije umetnikov, ki so v veliki večini prisostvovali otvoritvi, sta predstavljala St. Kregar kot predsednik Neodvisnih ter Iv. Vavpotič, kot predsednik Lade. Bilo je tudi več umetnost ljubečega občinstva ter zastopnikov tiska.

Otvoritveni govor je imel predsednik Kluba slovenskih likovnih umetnikov prof. Saša Santel, ki je predstavil oba umetnika s temi besedami:

»Čim delj traja krvavo obračunavanje na bojiščih, tem večje mora biti naše zadoščenje, ko nam je dano, da v središču Slovenije še gojimo slovensko kulturo. Z globoko hvaležnostjo spremljamo delo naših umetnikov, ki s svojim tihim, a vendar vsakomur razumljivim jezikom govore vsem onim, ki nas hočejo razumeti: Se živimo in

J. van Eyck
Giov. Arnolfini z ženo — Olje

Petstoletnica smrti Jana van Eycka

Pred pet sto leti v juniju 1441, je umrl znameniti nizozemski slikar JAN VAN EYCK (1390—1441). V času, ko se je v Italiji Masaccio vračal k naravi in uvajal v umetnost čut za monumentalnost in element dramatičnosti človeškega življenja, s čimer je prerodil italijansko slikarstvo, se je začel na severu podoben pojav. Začetnika novega slikarstva sta bila brata Hubert in Jan van Eyck. O prvem bi lahko rekli, da je prav za prav začetnik nizozemskega slikarstva sploh, zakaj vse, kar je bilo pred njim, predstavlja samo preproste, čeprav zanimive začetke. Hubert (1366—1426) je bil ena najbolj mogočnih in najbolj svojevrstnih postav v vsej umetnostni zgodovini, bleščeči tehnik in velik formalni novotar. Njegovo najpomembnejše delo, ki ga pa ni dovršil, je znameniti oltar v Gentu, katerega je do konca izdelal mlajši brat Jan. Obema bratoma pripisujejo izum oljnega slikarstva.

Janova najbolj znamenita podoba je portret Giovannija Arnolfinija z ženo, ki so jo imenovali „najlepšo sliko na svetu“. Slovenski umetnostni zgodovinar Iz. Cankar takole sodi o sliki: Zakaj stojita mož in žena v tej stoji, s povešenim pogledom, z najrastleje sklonjenima rokama, zakaj dviga trgovec Arnolfini desnico, kakor bi hotel blagoslovljati, vse to ni docela jasno; a osnovni značaj razmerja med možem in ženo je vendar razviden: priča o svetem zakramentalnem pojmovanju zakonskega življenja, o globoki življenjski resnobi, v kateri se povešajo zamišljene oči, o sramežljivi erotiki, ki je na labno položila ženino roko v moževo dlan. Ne le holandski genre, tudi ta slika more biti dokument v zgodovini nravi novega veka.

Louise Laporte — Stare in mlade device — Olje — (Paris)

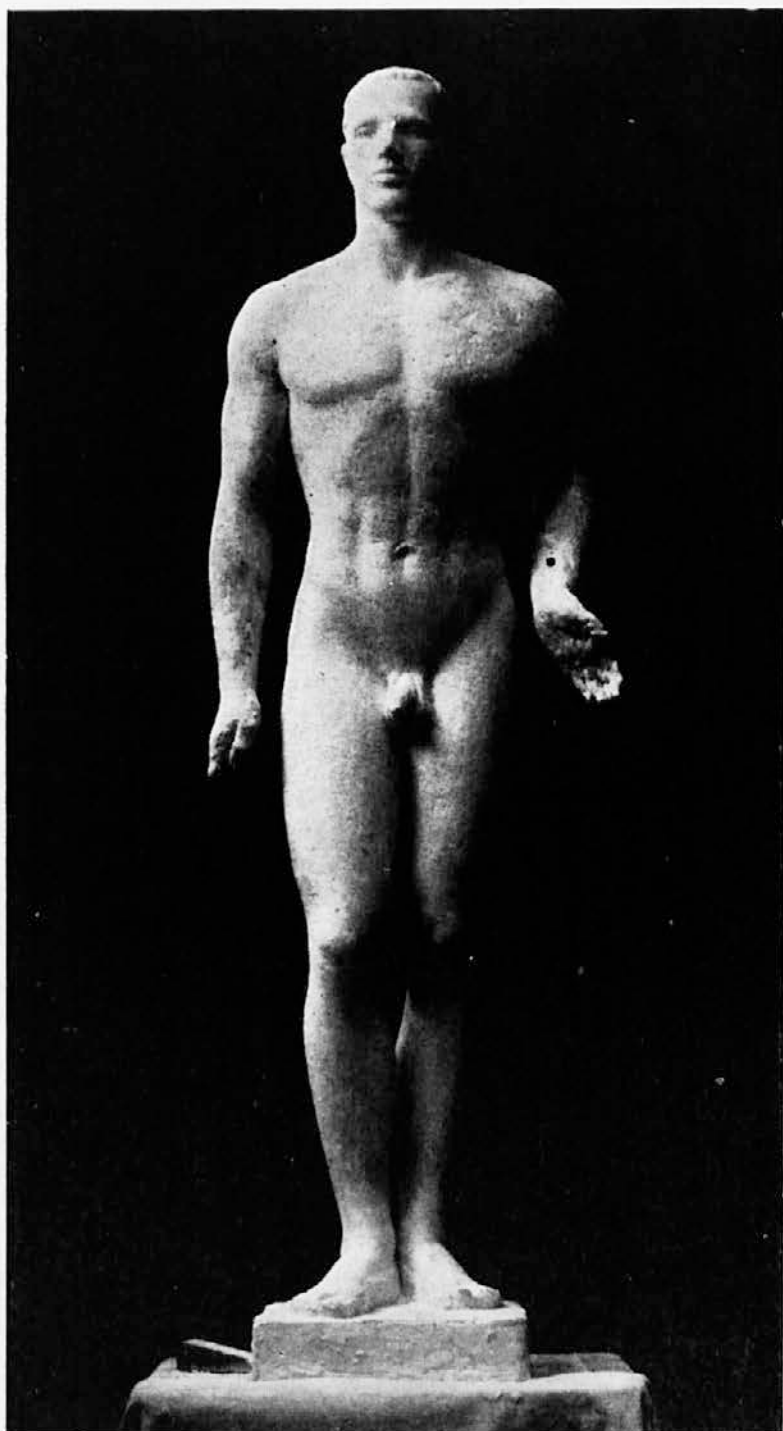
to naše življenje je vredno, da ga živimo. Olepšujemo ga z najlepšim cvetjem, ki mu ga moremo pokloniti — s cvetjem našega plemenitega kulturnega dela.

Gospoda, danes mi je čast predstaviti Vam dva odlična člana DSLU, obenem člana kluba Neodvisnih, kiparja Zdenka Kalina in slikarja Maksima Sedeja. Imena teh dveh umetnikov, s katerih delom se naša organizacija z vso pravico ponaša, so večini Slovencev dobro znana, a Sedejevo ime je postalo znano tudi v mednarodnem svetu, odkar ga je doletela čast, da nas je zastopal na razstavi Biennale v Benetkah, poprej pa tudi na razstavah v Rimu, Saarbrückenu in Metz. Pri nas je začel svojo umetniško kariero kot grafik in ilustrator. Spominjam se na ciklus njegovih lesorezov »Predmestje« ter na ilustracije Mrzelove knjige »Bog v Trbovljah«, Lovrenčičeve »Pastir z belo ptico« in Magajnov »Pravljice o Vidu«. Najbolj priljubljena so pa postala njegova olja, iz katerih odseva umetnikova tiha, čustvena duša in s katerimi je uvedel v naši umetnosti nov

slog figuralne kompozicije. 30 slik iz daljše dobe njegovega umetniškega delovanja in kolekcija grafičnih del Vam bo nudila dokaj izčrpen vpogled v delovanje tega našega produktivnega mojstra.

Zdenko Kalin se je, kakor njegov brat Boris posvetil kiparstvu in se je med Slovenci uveljavil kot eden naših najvidnejših zastopnikov plastične umetnosti. Njegov veliki prirojeni dar združen z že znano Kalinovsko marljivostjo in s temeljitim znanjem mu daje sposobnost, da se loti upodabljanja človeškega lika z ono popolnostjo, ki pričara s pomočjo vestnega opazovanja zunanosti pred našimi očmi upodobljenčevo notranjost ali kakor pravimo, njegovo dušo. Tako je postal Zdenko Kalin eden naših prvih kiparjev-portretistov ter se v tem svojstvu predstavlja danes z 22 uspelimi kipi.

V prepričanju, da bodo dela obeh razstavljalcev zbudila ne le pri Vas, ki ste danes navzoči pri otvoritvi, temveč pri našem umetnost ljubecem občinstvu sploh zasluženo priznanje in občudovanje, uporabljam to priložnost, da obema tovarišema v imenu DSLU izrečem svoje iskrene čestitke.

Despiu — Apolon (Paris)

Tereškovič — Podoba slikarja Vlamincka — Olje — (Paris)

Nato je predsednik kluba Neodvisnih prof. Stane Kregar ob tej priliki, ko razstavljata dva člana njegovega kluba kolektivno razstavo, spregovoril par besed, deloma načelnih o klubu samem, deloma je podal obrise obeh razstavljalcev. O klubu samem je rekel, da »mu nikoli ni manjkalo drznosti, s katero so stopili na nova pota, še vsa neuglajena in hrapava«, ter jih »nobena zapreka ni mogla zavesti na stranpot, zakaj poslušni utripom srca in intuicije je šel vsak izmed njih svoja osebnostna, čisto samosvoja pota, vendarle pa trdna in sigurna.« Sedeja označi s temi besedami: »Njegova pot začenja s temnimi barvami ateljeja, s problematiko luči v prostoru in kompozicijo starih mojstrov. Z vsakim novim delom pa raste pri njem vrednota barve, preproste linije in jasnega prostora. Barva je sprva naslonjena predvsem na čustveno stran, dosega pa vedno večjo prostost in čisto slikarsko kvaliteto. Barve so utesnjene na predmete, barvne lise zgoščene v večje barvne ploskve. Toda pri vsem tem ne učinkujejo barvne ploskve le kot dekoracija, ampak ohranjajo v sebi vedno novo fluidno stanje, ki predmete v Sedejevih slikah poveže v celoto in daje prostoru trdnost. Krog njegove družine, ki jo upodablja vedno znova in znova, preprostost domačega stanovanja daje Sedejevim slikam polnost liričnega občutja, prinaša novo

romantiko, ki ni vezana ne na dramatične zgodbe, ne na velike geste, ampak na preprosto življenje. To lirično občutje, ta nova poezija preprostosti ne pozna izumetničenih linij. Zato se zdi včasih celo, da je risba zanemarjena. Toda motreč celoto, nam je jasno, da so potrebne Sedejevim slikam prav te linije in nič drugačne, zakaj prav te imajo v sebi ono drhtenje, ki odkriva utripe srca, prav te so obenem z barvo nositeljice one poezije, ki jo more dati slikam oni, ki sledi diktatu srca. Osnovni značaj Sedejevega dela ostaja, začevši od najstarejših njegovih del do najnovejših, vedno isti. To je znak osebnostnega stila, ki si ga je ustvaril Sedej in nihče mu ne more tega ovreči.«

Kiparja Zdenka Kalina pa je označil: »Njegovo delo je v svojih začetkih oprto na arhaično umetniško ustvarjanje. V svojih prvih plastikah gre po poti poenostavljanja, po poti čistega volumna. Toda preveliko poenostavljenje more zavesti do shematičnosti in dekorativnosti. Zdenko Kalin se je temu spretno izognil z večjim naslonom na realnost posebno s pridnim, vestnim študijem človeške glave. Vrsta portretov, ki jih razstavlja, nam potrjuje, da postaja plastičnost njegovih glav vedno bolj življenjska, obenem pa vedno bogatejša. Vedno pa so to posamezni detajli podrejeni spretno celoti, kar je znak velike umetnosti.« Ko je

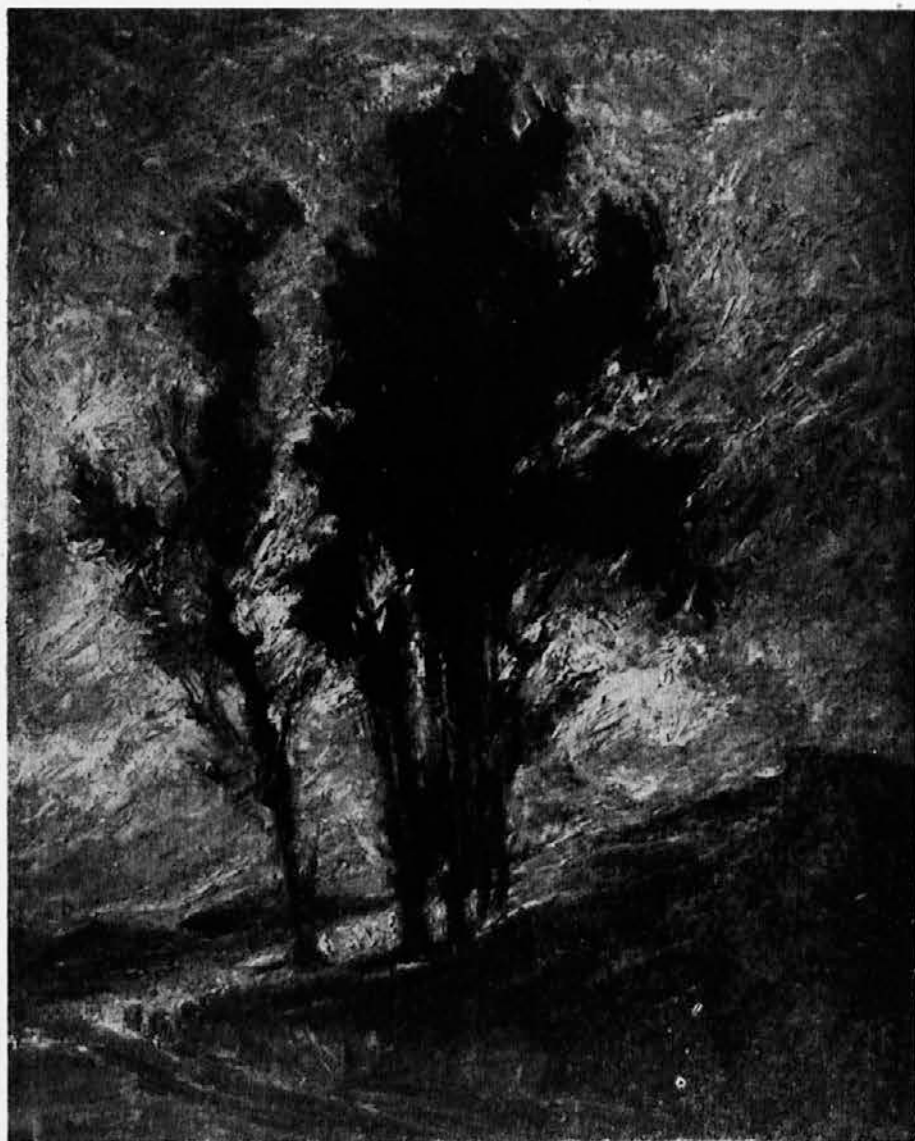

Vlaminck — Cvetje — Olje — (Paris)

tudi on v imenu svojega kluba čestital tovarišema, je predsednik prof. Santel proglasil razstavo za odprto.

Po zaključku Sedejeve in Kalinove razstave so napolnili prostore Jakopičevega

paviljona slikarja Stane Kregar in Nikolaj Omerza in kipar Karel Putrich. Razstava je trajala do 4. decembra t. l. Kregar je razstavil 27 olj, med temi nekaj velikih formatov, dočim je bila vsa desna soba rezervirana za Omerzove slike. Vmes so

Riko Debenjak — Drevje — Olje 1941

bile razvrščene Putrichove plastike, med njimi veliki akti in portreti.

Galerija Obersnel je priredila od 30. nov. do 26. dec. t. l. razstavo starejših mojstrov Riharda Jakopiča, Matije Jame, Mateja Sternena in Ferda Vesela, ki so bili razen Sternena zastopani pred-

vsem s starejšimi deli.

Ivan Vavpotič zavzema v rodu slovenskih poimpresionistov posebno mesto. Dočim so se »Vesnani« s Santlom na čelu šolali na Dunaju, se je Vavpotič posvetil slikarstvu najprej v Parizu, nato v Pragi pri Hynaisu. Francoskemu impresio-

Franc Mihelič — Mrtvi Kurent — Olje 1940

nizmu, proti kateremu je obstojala takrat že močna protistruja, je ostal precej tuj, doma se je izoblikoval v čistega pleinairista povsem svojstvenega stila, ki se vidno odraža od vseh drugih slikarjev njegove dobe. Vavpotiča odlikuje izredna delavnost in je v tujini doživel zelo velike uspehe. Značilna za vse njegovo delo je tudi izredno fina in precizna risba, kar mu je omogočilo, da se je z velikim uspehom mimo slikarstva posvetil tudi knjižni ilustraciji, ki ji je bil v tedanji dobi reformator v pravi pomenu besede. Prištevatvi ga moramo med najuspelejše in najduhovitejše ilustratorje novejšega časa. Ilustracije, ki jih objavljamo, dovolj prepričevalno karakterizirajo tega našega poimpresionista.

Redni član Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani, eden izmed vodilnih slikarjev generacije slovenskih impresionistov Matija Jama, je dne 4. 1. 1942 praznoval sedemdesetletnico rojstva.

Rojen je bil 4. 1. 1872 v Ljubljani, nakar se je po dovršeni gimnaziji napotil v Monakovo, kjer se je popolnoma posvetil slikarstvu. Živel je izmenoma v Ljubljani in Monakovem, na Hrvaškem, Bavarskem, Dunaju, Holandskem in drugod, po svetovni vojni pa se je za stalno naselil v Ljubljani.

Prve uspehe je Jama dosegel skupno z ostalimi impresionisti leta 1900. na prvi slovenski umetnostni razstavi, nato se je ude-

Nikolaj Omersa — Podoba deklice — Olje 1941

ležil redno vseh pomembnejših razstav, ki so predstavljale doma ali v tujini slovensko umetnost. Sola neposrednega stika z naravo, preizkušnja tvorne moči in trdovratno iskanje izraza so Jamo končno privedli do naravnost virtuoznega načina upodabljanja predmeta in ga zlasti kot krajinarja uvrščamo med vidnejše predstavnike predvojnega slikarskega rodu.

Njegovo umetniško delo bomo obširneje prikazali v prihodnjih številkah, ki bodo posvečene impresionistom.

Umetniške prireditve leta 1941. so zaključili Riko Debenjak, Božidar Jakac in France Mihelič z razstavo, ki je bila v Jakopičevem paviljonu od 7. 12. 1941 do 2. 1. 1942. Razstavili so Debenjak 14 olj in 20 grafičnih listov, Jakac 12 portretov v olju, pastelu in risbah, 47 pastelov in 40 grafičnih listov v raznih tehnikah in Mihelič 34 olj in 3 grafike.

8. januarja t. l. je bila tristoletnica smrti enega najgenialnejših znanstvenikov vseh časov Galilea Galilei. Rojen je bil 15. 2. 1564 v Pisi in je bil po dokončanih študijah profesor v Pisi in Padovi, dvorni astronom Cosima II. in Fer-

dinanda II. v Firenzi itd. Pevneta obramba Kopernikovega svetovnega sistema ga je privedla do spora s cerkvenimi oblastmi, ki so ga 1633. leta obsodile in prisilile, da se je svojim »krivoverskim« nazorom javno odpovedal. Iz teh časov izvira Galilejev domnevni izrek »Eppur si muove« (in vendar se vrtil, namreč zemlja okrog sonca), ki pa zgodovinsko ni izprijčan. V fiziki so znani Galilejevi zakoni o prostem padu, gibanju nihala, metu, kar je zlasti Newtonu služilo kasneje kot podlaga za klasično mehaniko. V astronomiji je Galileo z lastnim izumljenim daljnogledom odkril Saturnov obroč, sončne pege, razdelil rimsko cesto v skupine zvezd itd., pripisujejo mu tudi izum prvega termometra. Italija, zlasti rodno mesto Pisa, so zelo slovesno proslavile pomembno zgodovinsko obletnico.

Na zadnjih sejah Italijanske akademije so med drugim razpravljali o obnovitvi Dioklecijanove palače v Splitu in sklenili, da je treba Meštrovičev kip Gurgurja Ninskega spraviti iz tako imenovanega peristila pred splitsko stolnico. Čimprejšnjo odstranitev zahtevajo razlogi italijanstva in umetnosti.

Karel Putrich — Flora
Mavec 1941

Pred kratkim je bil v Rimu izročen javnosti novo ustanovljeni Osrednji restavracijski zavod (Istituto centrale del restaura), ki je edinstven te vrste. Njegov namen je v tem, da z vsemi tehničnimi in znanstvenimi sredstvi, ki so današnjemu človeštvu na razpolago, skrbi za ohranitev in obnovev velikih umetnostnih del, katerih se je že dotaknil zob časa odnosno da že v naprej prepreči začetke njihovega propadanja. Novi zavod je dobil svoje prostore v starem samostanu San Francesco di Paola, poslopju, ki že samo spominja na preteklost. Poslopje je bilo v ta namen prenovljeno in v notranjosti znatno modernizirano. Obsega posebno razstavno dvorano, dalje kemične, fizikalne,

radiološke in tehnične laboratorije, pa dvorane za študij, za predavanja, za raziskavanja, tehnične delavnice itd.

Za vodjo novega rimskega zavoda je bil postavljen znani umetnostni zgodovinar prof. Cesare Brandi.

V septembru t. l. je bila v Berlinu avkcija, ki jo je priredila tamošnja umetnostna galerija. Prodane so bile slike ustanoviteljev francoskega impresionizma iz zasebnih zbirk, in sicer dela Maneta, Moneta, Renoira, Toulouse-Lautreca, Cezanna, Courbета in dr. Izmed nemških slikarjev 19. stoletja so bili na dražbi zastopani Menzel, Slevogt in drugi, izmed Holandcev pa Jan van Goyen in Cornelis de Heem.

Miha Maleš — Dekliška
glava — Monotipija 1934

Slikar Fran Tratnik o »izmih« v slovenski umetnostni kritiki. Da pokažem, kako je nastal naziv ekspresionizem v umetnosti obče, kakšna je njegova vloga in kje je iskati izraza tega občutja, moramo najprej pogledati nekoliko nazaj, v sredo preteklega stoletja. Takrat je evropska umetnost zašla v duhovno onemoglost. Narodi so se izživljali v tradicionalnih običajih, brez iskanja novih smeri in razgleda v bodočnost. Stare državne vladavine so jim dajale okvir zadovoljstva, niso se pa zavedali, da žive pod trhlimi zgradbami, ki se lahko vsak čas zrušijo nad njimi. Le redki so bili oni, ki so slutili in vedeli, da pod to življenjsko gladino tlijo in se zbirajo sile, ki morajo prej ali slej izbruhniti na površje. Duhovno življenje, zlasti še likovna umetnost, je tavallo brez

samozavesti. Vsebina glavnih likovnih del je bila ponajveč ilustracija političnih dogodkov iz zgodovine narodov, ali alegoričnih del za udobni dekor, kateremu je služila tudi vsa romantika in verizem naturalizma. Posamezni umetniki, ki so še ostali zvesti svojemu notranjemu hotenju, so šli v samoto in njihova dela največkrat niso prišla na borzo priznanja.

V takih neznosnih razmerah se je zbrala četa mladih francoskih umetnikov, ki niso znesli propadajoče umetnostne kulture in s svežo silo vzleta so podrli zatvornice zastalih mlačnih voda. Sledila je umetnostna revolucija, ki je sprostila umetnost verig, dala ji je svežega dihanja in zavladata je mlada umetnost — impresionizem.

Kakor se po vsakem velikem preobratu človeštva širi nadaljnji razvoj in išče novih

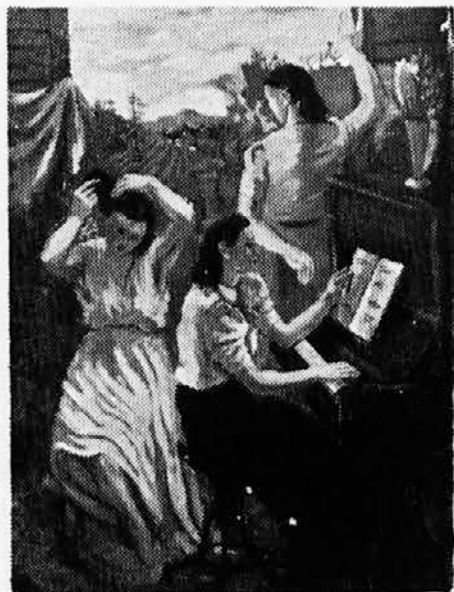
Miha Maleš — Rdeča
kapica — Akvarel 1932

pozitivnih načinov življenja, tako tudi prvotni udar impresionističnega izraza ni mogel dokončno spolniti preobrata v umetnosti in ji dati dovolj notranje moči za trajni obstanek. Novo umetnostno življenje je zahtevalo nadaljnje izpopolnitve z — ekspresivno vsebino.

Bistvo ekspresionizma je izraziti občutje notranjega življenja, nima pa svoje določene zunanje oblike. Zato se je nadalje iskalo načinov, kako bi se na novo, pa tem neposredneje poudarilo ekspresivno čustvo. Kubizem, futurizem, surealizem so bila ekstremna iskanja tega izraza, ki so pa ostala v eksperimentu in se nobena teh oblik ni ustalila. Skoro sto let trajajoči preporod umetnosti je prišel s tem do skrajnih konsekvenc in do svojega zaključka, ter se v

današnjem času kombinirano samo še ponavlja.

V naravi sami se ne gode vidno bistvene spremembe, tako tudi vsebina umetnosti ostane vedno ista, nje oblike se pa spreminjajo, kakor se spreminja zunanost človeškega življenja. Zato pogledimo v daljne veke nazaj, na zidne slike najprimitivnejših življenj človeka in bomo našli ekspresivno iskanje izraza njihovega umetnostnega občutja. Da se omejimo le na nekatere primere n. pr. na staro gostsko slikarstvo. Mar ni Giotto najpopolnejši tvorec ekspresivnega občutja? V Leonardo da Vincijevih delih je najjasnejši videz, kako je ekspresivno sledil slutnjam globine narave, kakor v Michelangelovi monumentalnosti in v Tintoretovih delih, katera prevzamejo človeka s svojo

Stane Kregar — Sonata — Olje 1940

notranjo vsebino, ki jim jo je vdahnil s svojim ekspresivnim čustvom.

Kakor rečeno, ekspresionizem nima svoje določene zunanje oblike. Izraža se v vsaki resnični umetnini, katera je nastala iz umetnikove notranje moči in je s čustveno kompozicijo duhovno izražena skrivnost narave, ne samo njen zunanji prikaz in odsev. Tudi mnoga dela slovenske umetnosti izpričujejo to resnico, ne glede na to, kako so formalno izvršena.

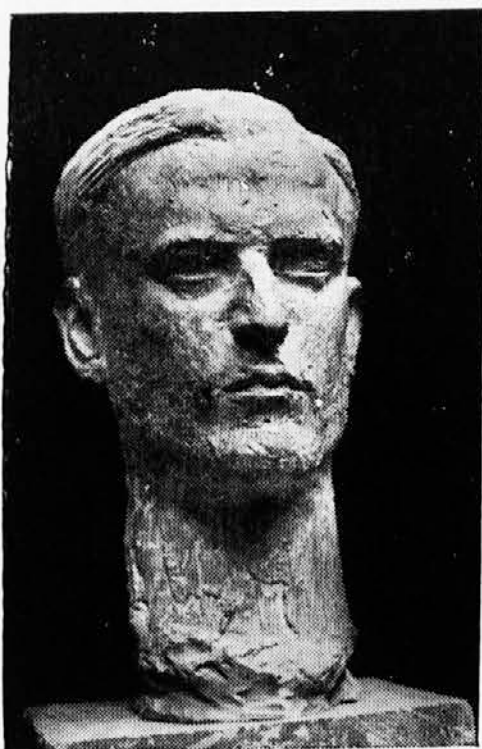
Dne 8. oktobra 1941 je bil v prostorih Narodnega doma občni zbor Narodne galerije, ki ga je otvoril in vodil predsednik dr. Fran Windischer. Uvodoma je pozdravil vse navzoče člane, posebno še zastopnika Akademije znanosti in umetnosti pisatelja F. S. Finžgarja, na kar je izvajal:

»V preteklem razdobju smo doživeli zgodovinske dogodke zelo dalekosežnih posledic, lahko rečemo za ves svet. Tudi za našo domovino so se odigrali usodni dogodki. Po predidoci okupaciji po italijanski armadi je bila s kraljevim ukazom z dne 3. maja 1941 ustanovljena Ljubljanska pokrajina kot sestavni del kraljevine Italije. Ljubljanski po-

krajini, ki jo upravlja Visoki komisar Eksc. Grazioli, je glede na njeno strnjeno slovensko prebivalstvo določen avtonomen ustroj, vpoštevajoč etične značilnosti prebivalstva, zemljepisno lego ozemlja in posebne krajevne potrebe. Popolnoma nov ustavnopravni položaj imamo. Kraljevi ukaz priznava Ljubljanski pokrajini svojstveno omiko, ki so jo ustvarili Slovenci v stoletjih, in zagotavlja obenem njen nadaljnji razvoj. Nam Slovencem je po teh načelih omogočeno tekmovanje z drugimi narodi pri ustvarjanju kulturnih vrednot. Naša likovna umetnost ima široko odprt svet ter v okrilju staroslavne italijanske umetnosti obilne pobude in vzpodbude. Naši umetniki so že pred vojsko radi in često potovali v italijanska kulturna središča. V obstoječih prilikah ima naš podmladek olajšane prilike za ogled, študij, šolanje. Kot predsednik Narodne galerije sem se žel pokloniti Njega ekscelenci Visokemu komisarju Emiliju Grazioliju kmalu po prihodu ter ga prosil za dejansveno naklonjenost našim umetnikom ter naši ustanovi, ki nepogrešno potrebuje redne izdatnejše subvencije javne roke. Ekscelenca Visoki komisar je počastil s svojim obiskom naše zbirke ter nam je že ponovno pokazal svoje dragoceno razumevanje za naše kulturno prizadevanje. Naša ustanova prejema tudi v novih prilikah že doslej običajno subvencijo v mesečnih izplačilih ter je Njega ekscelenca iz vsote, ki jo je Duce velikodušno poklonil muzejem in galerijam v Ljubljani že junija meseca, dodelil Narodni galeriji znesek L 25.000.— za nakup umetnin stare in novejšje umetnosti po sporazumu z gospodom arh. prof. Faustom Francom, pooblaščenecem za umetnost pri tukajšnjem Visokem komisarijatu. Odličen strokovnjak se je intenzivno zanimal za vse dogodke na polju našega umetniškega ustvarjanja. Spomladi je počastil Narodno galerijo in njene zbirke ekscelenca G. Bottai, minister za narodno vzgojo ter se je zelo pohvalno izrekel o naši mladi ustanovi, nastali po zasebni iniciativi. Naše zbirke so ponovno obiskali odlični zastopniki italijanske gospodke. Naj s posebnim zadovoljstvom navedem obisk gospoda Marina Lazzarija, generalnega direktorja umetnosti iz Rima. Pri takih obiskih smo imeli s tovariši odborniki običajno v prisotnosti gospoda prof. Franceta Mesesneta ugodno priliko opozarjati merodajne zastopnike na posebne razmere

in potrebe naše umetnosti, naših živečih umetnikov in naše ustanove. Ljubo mi je, da morem današnji dan na našem občnem zboru izreči prisrčno zahvalo gospodu prof. dr. Francetu Mesesnelu, ki je tako pri pristojnih gospodih Visokega komisarijata kakor pri drugih poklicanih činiteljih, merodajnih za našo likovno umetnost, z največjo vnetostjo uspešno podpiral koristi Narodne galerije, katere položaj je bil sredi skrbi-polnih časov v občnem nemiru ponovno zelo težaven.

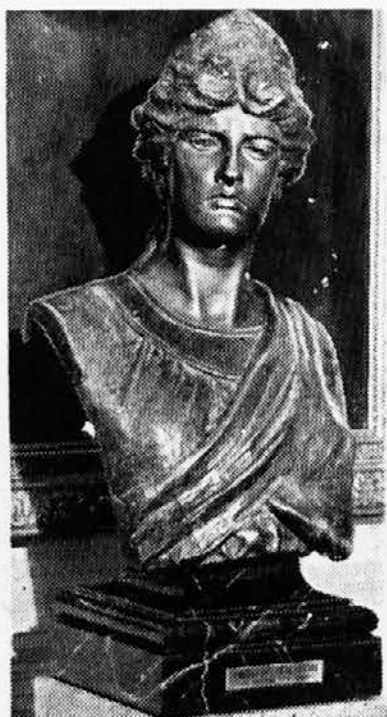
Gmotne razmere Narodne galerije že vsa zadnja leta niso bile sijajne. Živeli smo res od dneva v dan. Vzdrževanje ogromnega starega poslopja, velika javna bremena, varnostne priprave, izdatki za osebje, hitro izčrpavajo naše skromne razpoložnine. Tako je komaj omembe vredno, kar moremo iz svojih sredstev sami vsa zadnja leta obratovati za nakupe in vzdrževanje umetnin. Sredi vojnih skrbi se je položaj samo poostрил. Treba nam je skrbno tehtati vsak izdatek, da se prebijemo preko stisk vojnega razdobja in nam ne razpade naša glavna umetnostna ustanova. Pred dejstvom stojimo, da gre vojna v tretjo zimo in če v očigled dolgotrajni preizkušnji naše kulturno delo ne samo na polju likovne umetnosti, ampak tudi na vseh drugih poljih, ni strto in zlomljeno, je to dokaz velike odpornosti in žilavosti našega malega težko strahovanega naroda. Vse dosti dolgo razdobje od naše zadnje skupščine je poteklo že v nelehkih razmerah vojne psihoze in njenega spremstva, ali udejstvovanje na polju likovne umetnosti je bilo ves čas pri nas kar živahno in čvrsto plodovito. Od početka vojnih dogodkov in vse do sedanjih časov so naši likovni umetniki bili pridno pri delu. Mnogo lepega so ustvarili naši slikarji in naši kiparji navzlic nevsječnim razmeram po svoji iniciativi, po zasebnih naročilih in na javne razpise in pozive. Skoro nepretrgana je vrsta razstav, kolektivnih ter razstav posameznih manjših skupin. Razveseljivo dejstvo je, da naše občinstvo zadnja leta rado obiskuje prireditve naših likovnih umetnikov. V zasebne roke prihaja v okras naših domov kar lepo število domačih umetnin. Razmere sicer še niso idealne, ali resnici na ljubo se more ugotoviti, da so domače umetnine prav častno zastopane v naših hišah in domovih. O napredku kulturnega stremljenja in o živahnejšem razvoju na polju umetnosti

Zdenko Kalin — Podoba časnika J. G. — 1941

priča tudi okolnost, da morejo domače trgovine z umetninami in umetnostnimi pripomočki — zovejo se galerije — kar redovito dokaj uspešno prirejati umetniške razstave manjšega in večjega obsega, posameznih umetnikov ali manjših skupin ter seznanjati občinstvo navadno kar brezplačno s stremljenji tudi najmlajših umetnikov. Številne razstave in njim podobne prireditve vplivajo vzgojno, vzpodbudno, pridobivajoče, bistre pojme, bude zanimanje in uče izpoznavo. Pregosti superlativi pa tudi v kupčijski propagandi niso simpatični.

V organizatornem pogledu je zapisati, da so naši živeči likovni umetniki spoznali vrednost stanovskih organizacij in združb ter se zadnja leta skoro polnoštevilno radi oklepajo svojih organizacij. Več solidarnosti, več lepega tovarštva, več prijateljskega sodelovanja vidimo nego v polpreteklih časih in smo ga vsi prijatelji umetnosti od srca veseli. Stanovske združbe naših umetnikov so mogle

Odoardo Tabacchi — Il valore italiano
Bronasti kip, darilo mesta Trsta Ljubljani

razviti razgibano notranje delo, pa morejo tudi misliti na lepe in brižno pripravljene razstave. Razen »Društva slovenskih likovnih umetnikov«, ki je najmočnejša organizacija likovnih umetnikov, delujejo v obliki društev v Ljubljani »Klub neodvisnih umetnikov«, »Lada«, »Slovenski lik« ter razne priložnostne združbe, ki niso povezane v društveno obliko. Ko govorim o naših umetniških razstavah, naj izrečem na tem zboru željo, da bi rad doživel v čim bližji bodočnosti razgledno in pregledno razstavo naših odličnih, v spoštljivi starosti čvrsto ustvarjajočih impresionistov, naših velikih mojstrov Jame, Jakopiča, Sternena, Vesela. Ustrezajoč praktični potrebi pri oddaji razstavnega paviljona v Tivolskem parku je iz srede Društva likovnih umetnikov prišla dobra vzpodbuda za ustanovitev *Umetniškega sveta*. Napredek na polju stanovske organizacije naših umetnikov vidim tudi v tem, da je Društvo likovnih umetnikov dobilo po dolgi borbi svoje društvene prostore. Tudi si je ta organizacija z marljivim zbiranjem zagotovila lastni podporni fond, namenjen članom

v bolezni in stiski. Veliko važnost polagam na to, da je Narodna galerija stalno v dobrih odnosih z našimi umetniki, ki so sedaj po sili razmer zbrani mnogoštevilno v Ljubljani, ter z njihovimi organizacijami. Praktično sodelovanje je zlasti konkretne važnosti pri večjih prireditvah in akcijah zlasti pri razstavah. Poleg dela naših odbornikov je bilo v tem pogledu koristne važnosti sodelovanje gospoda ravnatelja Ivana Zorman. Naše časopisje, dnevno, strokovno in revialno je z ljubeznijo in dobro namernim zanimanjem spremljalo prizadevanje Narodne galerije, stremjenje naših umetnikov in napore njih organizacij ter je naša dolžnost, da jim danes izrekamo iskreno priznanje in prisrčno zahvalo ter svojo hvaležnost. Ako naj bo delo naših umetnikov uspešno, je nepogrešno potrebno, da njih delo prijazno in vzpodbudno spremljajo naši novinarji, publicisti in kritiki. Bodreč pojav je, da je naš lep mesečnik »Umetnost« mogel — vsekakor samo ob veliki vnetosti in žilavosti urednika Mihe Maleša — vztrajati, redno izhajati in dovršiti tudi letošnji letnik.

Jasno je, v današnjih skrbipolnih časih je prizadevanje naših slovenskih umetnikov zelo težavno. Prav zategadelj je pa tembolj potrebno, da obdaja stvarilno delo slovenskih umetnikov ter prizadevanje naših kulturnih ustanov naša iskrena ljubezen.

V Zagrebu je bila v novembru t. l. prva razstava hrvatskih umetnikov v sedanji hrvatski državi. Na razstavi so bili zastopani sledeči umetniki: Babič, Becič, Crnobori, Detoni, Domac, Filakovac, Gecan, Gliha, Krsto in Željko Hegedušič, Heil, Jelič, Junek, Kastelančič, Kirinčič, Kljakovič, Kokotovič, Kopač, Branko in Edo Kovačević, Kren, Krizman, Kuman, Laas, Likan, Makanec, Mezdjič, Mijič, Miše, Motika, Majudžič, Mujezinovič, Orlič, Papp, Postružnik, Rašica, Renarič, Režek, Rivera, Ružička, Salopek, Summerekker, Seferov, Seremet, Simaga, Šimunovič, Šohaj, Šulentič, Štetič, Tartaglia, Tiljak, Tomašević, Tompa, Topolčič, Trepše, Uzelac, Vaič, Veža in Zorman. Od kiparjev pa: Antunac, Augustinčič, Cota, Filipovič, Hotko, Jean, Kerdič, Kršinič, Lozica, Matijević, Pejič, Radauš, Papič in Škarp.

Razstava je dosegla tudi precejšen gmotni uspeh, ker je bilo veliko del odkupljenih za hrvatske državne zbirke, nekaj jih je odkupil tudi poglavnik dr. Pavelić.

Letnik VI. šte. 4-6

*Srečno
novo leto
1942*

*žele svojim spoštovanim
odjemaleem, naročnikom,
znancem in prijateljem:*

Svojim cenjenim gostom želi srečno novo leto

Karel Polajnar **Kavarna Prešeren** Ljubljana - Pri trimostju

PRODUKTIVNA ZADRUGA
TESARSKIH MOJSTROV

Ljubljana, Jeranova ulica
(Trnovo)

ZALOKAR RUDOLF

izdelovanje diaslada
Ljubljana, Glince, Tržaška cesta 8

LJUBLJANSKI
VELESEJEM

Z E L I

srečno novo leto!

BREZNIK VENCESLAV

trgovina z železnino
Ljubljana, Stritarjeva ulica 7

»MATERIAL«

trgovina s stavbenim materialom
lastnik Vovk Miro
Ljubljana, Tyrševa 36

MAJČEN CIRIL

restavrater
Ljubljana

OTOREPEC JOSIP

družba z o. z. za izdelovanje
pločevinastih predmetov
Ljubljana, Za gradom 9

MOSTAR FRANC

livarna kovin
Ljubljana, Galjevica 57

DROGERIJA »ADRIJA«

magistra Slavica Borčič
Ljubljana, Selenburgova 1

ČERNE ANTON

graver
Ljubljana, Dvorni trg 1

GABRIJELČIČ JUST

stavbenik
Ljubljana, Poljanska cesta 12

MAG. PH. BAHOVEC LEON

lekarnar
Ljubljana, Kongresni trg 12

JELENIČ JERNEJ

kisarna pri »Majarončku«
Ljubljana, Štajmerjeva 1

Ključavničarstvo

**AVGUST
MARTINČIČ**

Ljubljana

Cesta 29. oktobra šte. 14
Telefon 25-53

THE REX Co.

trgovina pisarniških potrebščin
Ljubljana, Gradišče 10

FR. P. ZAJEC

diplomiran optik
Ljubljana, Ulica 3. maja št. 4
pasaža

IVAN BRICELJ

pleskarstvo, ličarstvo,
sobo- in črkoslikarstvo
Ljubljana, Tyrševa cesta 13

ŽABJEK JOSIP

knjižgozavnica
Ljubljana, Dalmatinova ulica 10

SCHNEIDER & VEROVSEK

trgovina z železnino
Ljubljana, Tyrševa cesta 16

KRŽIČ FRANJO

trgovina z lesom in kurivom
Ljubljana, Frankopanska 8
Telefon 45-51

ING. BORŠTNAR OGNJESLAV
strojno podjetje in tehn. pisarna
Ljubljana, Sv. Jerneja cesta 18

JE-JA čevlji
Ljubljana, Miklošičeva cesta 36

OLUP JOSIP STAR.
trgovina z modnim in manu-
fakturnim blagom ter oblekami
domačega izdelka
Ljubljana, Stari trg 2

Tvornica kovinastih izdelkov
„EKA“
Ing. Vladi Stare — Ljubljana

LEGAT ANTON
špecerija, delikatese
zajtrkovalnica
Ljubljana, Miklošičeva cesta 28

Lekarna
Dr. KMET STANKO
Ljubljana, Tyrševa cesta 43
Telefon 31-41

DOLENC JOSIP
krznarstvo
Ljubljana, Sv. Petra cesta 19

»RIBA«
specialna trgovina z ribami
J. Ogrinc, Lingarjeva ulica

Srečno novo leto 1942
želi vsem cenj. odjemalcem in konsumentom

Pivovarna „Union“
d. d. v Ljubljani

Pazite, da ima vsaka steklenica
orig. zaščitni jamstv. nalepek
I. L. RUFFINO

**CHIANTI
RUFFINO**

**PONTASSIEVE
FIRENZE**

Kličite telefon št. 24-51

**Z O B N A
ORDINACIJA**
D E N T I S T
**LEOPOLD
SMERKOLI**

ORDINACIJA ZA
ZDRAVLJENJE ZOB

LABORATORIJ ZA
MODERNO TEHNIKO
IN KERAMIKO

LJUBLJANA
CELOVŠKA CESTA 32

RAČUN POŠT. HRAN. 15.307 - TELEF. 34-48

Štaubenik *Mirje št. 1*

Curk Matko, Ljubljana

*Štaubena podjetje - Elektrožruga
Izvrševanje cementnih izdelkov
Gradba visokih in nizkih hiš*

GALERIJA OBERSNEL

PRIREJA STALNO
KOLEKTIVNE RAZSTAVE
PRIZNANIH SLOVEN-
SKIH UMETNIKOV, NJIH
DELA SO CENJENEMU
OBČINSTVU ZMEROM
PO ZMERNIH CENAH
NA RAZPOLAGO

NAJOBILNEJŠA IZBIRA
OKVIROV IZ LASTNE
DELA V N I C E I

LJUBLJANA
GOSPOSVETSKA C. 3

TELEFON GALERIJE ŠT. 36-13
TELEFON DELAVNICE 48-78

RIHARD JAKOPIČ

H RVATSKA DEŽELNA BANKA D.D.

PODRUŽNICA LJUBLJANA
CENTRALA V ZAGREBU

OSTALE PODRUŽNICE:

BEOGRAD

CRIKVENICA

KARLOVAC

NOVI SAD

O S I J E K

S U Š A K

DELNIŠKA GLAVNICA:

Kn. 100,000.000.—

REZERVE KROG:

Kn. 30,000.000.—

**IZVRŠUJE VSE BANČNE POSLE
NAJKULANTNEJEI**

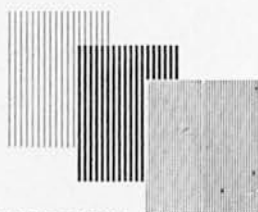
*Anton
Markun*

- TRGOVINA Z USNJEM
- IN ČEVLJARSKIMI
- POTREBSČINAMI
- ZALOGA NOGOMET-
- NIH ŽOG IN USNJNIH
- DAMSKIH TORBIC

Ljubljana—

Miklošičeva cesta šte. 40

- TELEFON ŠT. 35-37

VELETRGOVINA
Z MANUFAKTURO

Šalamun
&
Lampé

LJUBLJANA, FRANČIŠKANSKA 4

TELEFON ŠT. 37-89

»Tribuna«

LAZAR FERDO

Največja trgovina dvokoles,
šivalnih strojev, motorjev,
otroških vozičkov, pnevmatike,
kolesnih delov, jeklenih
cevi, triciklov za prevažanje
blaga, invalidskih vozičkov itd.

Ljubljana, Karlovska c. 4

SPEDICIJA

»GROM«

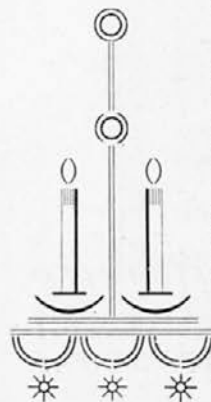
LJUBLJANA, CESTA SOŠKE DIVIZIJE ŠTEV. 14

BRZOJAVNI NASLOV: „GROM“
TELEFON INTERURBAN: 24-54

ZASTOPSTVA V VSEH VEČJIH
MESTIH TU. IN INOZEMSTVA

ALOJZIJ PIRNAT

PASARSTVO
KARLOVŠKA CESTA ŠTEV. 2
TELEFON 42-74

izdeluje v to stroko spadajoča dela, kakor cerkvene posode, opreme za trgovinske lokale, brivnice, okovje za pohištvo, kovane lestence, pepelnike in nagrobne svetilke. Galvanizacija: zlatenje, srebrjenje in oksidiranje. Vsa ta dela izdelujem ločno po danih mi tujih in lastnih načrtih

Za cenjena naročila
se priporoča

ALOJZIJ PIRNAT

ELEKTRIČNO PODJETJE

Bogataj Ivan

izvršuje vse električne
I N S T A L A C I J E
I N V S A P O P R A V I L A

Trgovina in zaloga vseh vrst
instalacijskega materiala. Strokovno, trpežno delo. Cene nizke

LJUBLJANA, KONGRESNI TRG 19
Poleg nunske cerkve — Telefon št. 20-03

STAVBNA DRUŽBA D. D.

USTANOVLJENA LETA 1873

LJUBLJANA
TYRŠEVA CESTA 17

- STAVBENO PODJETJE
- OPEKARNA
- KAMNOLOM
- TRGOVINA Z GRAD-
- BENIM MATERIALOM

PREVZEMA VSA DELA IZ STAVBENE STROKE

MESTNA

JE NAJVEČJI
SLOVENSKI
PUPILARNO
VARNI DENAR-
NI ZAVOD

**HRANILNICA
LJUBLJANSKA**

TEKOČI RAČUN – PUPILARNI ODDELEK

DOMAČI HRANILNIKI – NAVADNE VLOGE

AVISTA VLOGE IZPLAČLJIVE VSAK ČAS

ZA VSE OBVEZE
HRANILNICE JAMČI

MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA

T

TELEFON ŠT. 25-57

Pisarniške in propa-
gandne tiskovine,
kartoteke in tabele,
ilustracije in razgled-
nice, razne etikete
v plastičnem tisku

**TISKARNA
GRAFIKA**

LJUBLJANA - RESLJEVA C. 4/b

*Ko dneva nam ugasne luč
in stan nam in stezo noč
temna pokrije...
Do dnevne svetlobe
Vam v žep dajo ključ
trpežne, odlične*

ZMAJ baterije

Izletne pisarne, udruže-
nja, društva, družbe, ki
nameravajo prirediti po-
tovanja, navadne ali po-
učne izlete v domače ali
tuje kraje, dobe pri nas
najboljše in najugod-
nejše avtobuse za vsako
poljubno število potnikov.
Zveza z morjem.

AVTODODJETJE

Vsak dan odhod iz Ljublja-
ne na Sušak ob 6.40, po-
vratek v Ljubljano ob 19.30

PEČNIKAR A.

TELEFON 49-28

LJUBLJANA, DOLENJSKA CESTA 48

Hotel „Metropol“

150 sob - 200 postelj
in vse udobje

Najmodernejša kavarna,
prvovrstna restavracija,
dvorane za seje, prireditve,
sestanke - Garaže

M i k l i č
L j u b l j a n a

nasproti gl. kolodvoru

Telefon: hotel 27-37, kavarna 20-22, pisarna 23-73

Vsa pleskarska, ličarska, soboslikarska, črkoslikarska dela

v Ljubljani in povsod na deželi izvršuje
solidno in po konkurenčnih cenah

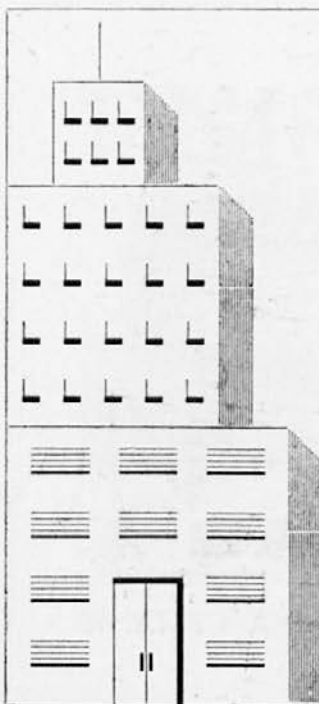
 Vojska Stane

Ljubljana - samo v Gradišču št. 3

RESMAN LOJZE

 PRODAJA:
PREMOG
TELEFON **DRVA - OGLJE**
ŠT. 44-90 **LIKALIT**

LJUBLJANA, CESTA 29. OKTOBRA (Rimska) 21

GRADBENO IN TESARSKO
PODJETJE IN TEHNIČNA
PISARNA — IZVRŠUJE VSA
DELA, SPADAJOČA V GRADITELJSKO IN TESARSKO
STROKO, PO IZROČENIH
IN LASTNIH NAČRTIH

STAVBENIK IN TESARSKI MOJSTER

KAVKA KAREL

LJUBLJANA, ŽIBERTOVA ULICA 11

TELEFON ŠTEV. 20-50

SALON KOS

V PREHODU NEBOTIČNIKA

nudi po zmernih cenah
dela slovenskih umetnikov
vseh smeri in generacij —
oljnate podobe, plastike,
grafike, pastele, akvarele
in najrazličnejše risbe

Sjalna umetniška razstava

Največja izbira
kvalitetnih del

OKVIRI — ANTIKVITETE

MATEVŽ LANGUS - PODOBA DEKLICE - OLJE

A. VOLK

TELEFON VELETRGOVINA
24-49 z ŽITOM in MOKO

LJUBLJANA
RESLJEVA C. 24

Priporoča se za vsa dela in vse dobave, ki spadajo
v elektrotehnično stroko

ELEKTROTEHNIČNO PODJETJE

Mihelčič Ivan

Ljubljana - Barštnikov trg 1
TELEFON 27-04

Pojasnila v strokovnih zadevah brezplačno. Cene
zmerne. Postržba točna in solidna. Zahtevajte refe-
rence. Nočna služba za nujna popravila.

LITOGRAFIČNI
ZAVOD
KARTONAŽA
IN TOVARNA
KOLEDARJEV

Čemažar Josip

LJUBLJANA - IGRIŠKA ULICA ŠT. 6

ESPORTAZIONE
LEGNAMI -
EKSPORT LESA

ALEKSANDER
M. FRIEDRICH

LJUBLJANA
TYRŠEVA CESTA ŠT. 1b
TELEFON ŠT. 47-58

PREMOG
DRVA KOKS

D. ČEBIN

LJUBLJANA, WOLFOVA 3
TELEF. 20-56 - ČEK. RAČ. 13.906

TRGOVINA
Z USNJEM

*Usnje in potrebšči-
ne za čevljarje,
torbarje in sedlarje*

K. PEČENKO

LJUBLJANA
SV. PETRA C. 41
Telefon 39-22

MANUFAKTURNA
VELETRGOVINA

*Urbane
Feliks*

LJUBLJANA
SV. PETRA CESTA 1
TELEFON 23-52

Ni reklama!

Zato se blagovolite pre-
pričati s svojim posetom,
da si nabavite vse za
svojo potrebo, kakor ves
stavbeni material, kopal-
nice, instalacijsko opre-
mo, kuhinjsko posodo,
štedilnike, peči in vsako-
vrstno orodje za razne
panoge obrtništva, kar
ima najceneje v zalogi

**ŽELEZNINA
FILIP
SEKAVČNIK**

LJUBLJANA, Cesta 29. oktobra
(Rimska) št. 19 · Telefon 36-83

ŽELEZNIŠKO-CARINSKI,
SPEDICIJSKI IN TRANS-
PORTNI ZAVOD ZA INDU-
STRIJO IN TRGOVINO

I Z V O Z

U V O Z

Zastopništva in korespondenti v vseh
industrijskih in trgovskih centrih v tu-
in inozemstvu — Spedicija — Med-
narodni transporti — Transportna
organizacija za blagovni promet

**SLOVENIA-
TRANSPORT**

JOSIP L. ŠILIH
LJUBLJANA, MIKLOŠIČEVA C.

Brzovjavni naslov: SLOVENIA TRANSPORT

Telefon 27-18, 37-18,
carin. pisarna 37-19,
stanovanje 24-19

J. Hlebiš d. o. o.

PLESKARSTVO, SOBNO SLIKARSTVO in ČRKOSLIKARSTVO

LJUBLJANA, CANKARJEVO NABREŽJE ŠT. 21
TELEFON ŠT. 30-70

ZA VSA IZVRŠENA DELA JAMČIMO!

**NOGAVICE
DEŽNIKI
PERILO**

Tovarna

VIDMAR

*Kupujte v trgovinah tovarne: Ljubljana, Pred iko-
fijo št. 19 - Prešernova ulica št. 20 - Tyrševa cesta
(palača banke „Slavije”) - Gosposvetska cesta št. 1*

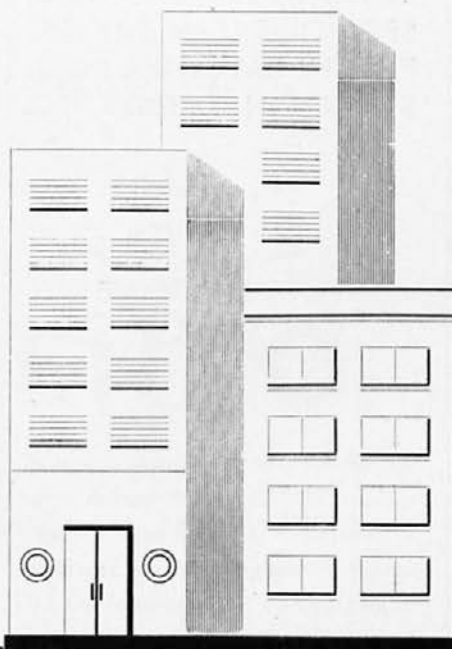
Podjetje gradi visoke
in nizke stavbe, ima
lastni kamnolom, lastne
gramoznice in lastne
stroje - Izvršuje skice,
načrte in proračune -
Številna in lepa grad-
bena dela širom po vsej
Sloveniji pričajo o so-
lidnosti tega podjetja

Gradbeno in tesarsko podjetje

Mavrič Anton

stavbenik in sodni izvedenec

Tehnična pisarna v
Ljubljani: Tyrševa c. 55
in Bežigrad 1 - Tel. 33-82

Gostilna
„Pri Macefu“

Lastnik Banko Ignacij
Ljubljana - Šmartinska cesta 3
se priporoča cenjenim gostom

KAJ VSE DOBITE PRI NAS?

Pletenine, trikotažo, moško perilo,
damsko perilo, ovratnike, samovez-
nice, porcelan, steklo, kuhinjsko po-
sodo, kuhinjske potrebščine, aktovke,
damske torbice, potne kofčege, tu-
ristovske potrebščine, toaletne po-
trebščine, otroške igračke, čevlje
vseh vrst po najnižjih cenah

ANT. KRISPER
LJUBLJANA, MESTNI TRG 26, STRITARJEVA 1,3

KLIŠARNA
Neografika
LJUBLJANA
SV. PETRA NASIP 23
TELEF. 24 95

Kavarna
Nebotičnik
Ljubljana

V S A K D A N K O N C E R T

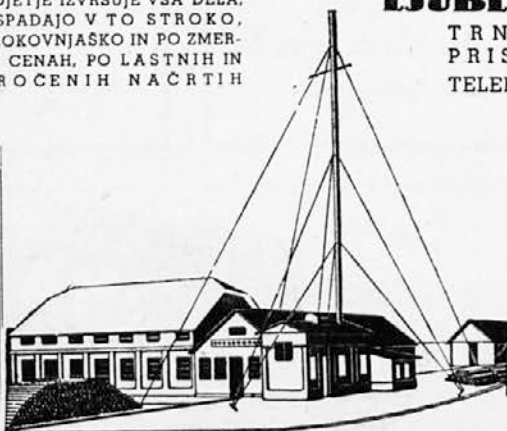
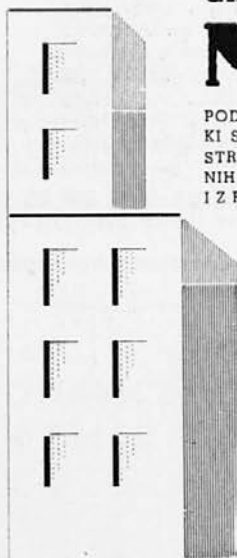
GRADBENO, TESARSKO IN MIZARSKO PODJETJE

MARTINEC

PODJETJE IZVRŠUJE VSA DELA,
KI SPADAJO V TO STROKO,
STROKOVNJAŠKO IN PO ZMER-
NIH CENAH, PO LASTNIH IN
IZROČENIH NACRTIH

LJUBLJANA

TRNOVSKI
PRISTAN 20
TELEFON 24-32

TEHNIČNI
NASVETI
VEDNO NA
RAZPOLAGO

LESNA INDUSTRIJA * ŠKOFLJICA

Nad **30** let

že izvršuje stanovanjske,
hotelske in kavarniške
opreme kakor tudi vsa
stavbenomizarska dela
za svoje številne naroč-
nike splošno znana

Produktivna zadruga
ljubljskih mizarjev

Ljubljana-Vič
Telefon št. 24-10

*Zadružna
tiskarna*

LJUBLJANA, TYRŠEVA 17

se priporoča za tiskanje revij,
knjig in časopisov, reklamnih
letakov in lepakov, vabil za
gledališke odre in koncerte,
vizitk, kuvert, tiskovin za urade,
društva in organizacije kakor
tudi raznih drugih del, spada-
jočih v tiskarsko stroko, izdelanih
v eno- ali večbarvnem tisku

BROŠURE IN LISTI
KNJIGE IN REVIJE

TELEFON ŠT. 30-67

Pogrebno podjetje
Gajšek Ivan

Ljubljana - Zaloška cesta št. 1 in 6

OSKRBUJE vsakovrstne pogrebe v Ljubljani in
njeni okolici

PREVZEMA izkope mrličev (ekshumacije)

PREVAŽA pokojnike ne le v domače kraje,
marveč tudi v tujino in obratno

V zalogi ima vedno kovinaste in lesene mrliške
krste in sploh pogrebne potrebščine

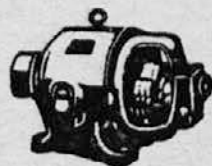
Kličite telef.

33-69

**Strokovnjaška in točna izvedba
naročil — Cene konkurenčne**

KONCESIONIRANO
ELEKTROPODJETJE

FRANJO

TELEFON ŠT. 23-71

SPECIALNA DELAVNICA ZA
PREVIJANJE IN POPRAVLJA-
NJE ELEKTROMOTORJEV IN
DINAM - KVALITETNI
ELEKTROMATERIAL IN
ELEKTROMOTORJI SVE-
TOVNOZNANE FIRME „SIE-
MENS“ VEDNO V ZALOGI

ERČINLIČ

LJUBLJANA, GOSPOSVETSKA C. 16

V DOBRIH IN SLABIH ČASIH

V MRAZU IN VROČINI
SPOMLADI IN JESENI

SEVEDNO NAJBOLJE POČUTITE
V NAŠEM PERILU IN NAŠIH
PRVOVRSTNIH PLETENINAH

OB DELAVNIKIH IN PRAZNIKIH

STE NAJBOLJ ELEGANTNI

ČE NOSITE EDINOLE
NAŠE MODNE POTREBŠČINE

GOLENICE GAMAŠE

VAS VARUJEJO IN VAM OHRANIJO
DOBRO VOLJO ŠE V HUDEM MRAZU

ALOJZIJ POTRATO

PREJ

JOS. KUNC & CO.

LJUBLJANA, MIKLOŠIČEVA CESTA 32
FRANČIŠKANSKA UL. 2
TELEFON 30-13

NAŠI TRGOVINI NUDITA V VELIKI
IZBIRI NAJUGODNEJE MODNO IN
SPORTNO BLAGO ZA SRAJCE PO
MERI V NAJNOVEJŠIH VZORCIH,
DAMSKO PERILO, KRAVATE, NOGA-
VICE, ROKAVICE, ŽEPNE ROBCE,
BRISAČE IN DRUGE MODNE REČI

